

eller sammanträden. Det krävs då att den personliga assistenten är närvarande under hela aktiviteten på grund av att hjälpbehov, som inte tillgodoses av någon annan, kan uppstå under aktiviteten.

10.4.11 Personlig assistans under väntetid och tid för beredskap

När omfattningen i tid bestäms för personlig assistans ska en timmes väntetid anses motsvara en fjärdedels assistanstimme och en timmes beredskap anses motsvara en sjundedels assistanstimme.

Med väntetid avses tid då den enskilde under sin dygnsvila behöver ha en personlig assistent tillgänglig i väntan på att ett hjälpbehov uppstår utan att det är fråga om tillsyn i form av grundläggande eller andra personliga behov.

Med tid för beredskap avses tid då den personliga assistenten i stället finns till hands på annan plats, exempelvis i sitt hem, i väntan på att ett hjälpbehov uppstår.

Ovanstående tillämpning följer Försäkringskassans ändrade föreskrifter om assistansersättning FKFS 2012:10.

Tid för aktiva insatser beräknas som vid andra tider på dygnet.

10.4.12 Dubbel assistans – behov av fler än en personlig assistent samtidigt

Det kan ibland behövas hjälp av flera assistenter samtidigt, s.k. dubbel assistans, t.ex. under resor, när den enskilde bor utanför hemmet, deltar i fritids- och träningsaktiviteter etc. Andra exempel på situationer som kan kräva dubbel assistans är vid rörelseträning för personer med stora rörelsehinder.

Utredning av behov av mer än en personlig assistent samtidigt

Den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt, har rätt till två eller flera assistenter endast om möjligheterna att få bostadsanpassningsbidrag enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. eller hjälpmedel enligt HSL har utretts (9 a § LSS). Behov av två eller fler assistenter samtidigt kan uppstå både i vissa avgränsade moment och under längre

perioder. För att utreda behovet av s.k. dubbel assistans är det viktigt att ta ställning till

- i vilka situationer den enskilde behöver dubbel assistans
- varför den enskilde behöver dubbel assistans
- när den enskilde behöver dubbel assistans och
- i vilken omfattning

Behovet av dubbel assistans kan uppstå i situationer som gäller dels grundläggande behov, dels andra personliga behov. Om behovet avser grundläggande behov ska det medräknas i tiden för grundläggande behov (RÅ 2010, ref. 53). Om behovet avser andra personliga behov ska det medräknas i tiden för andra personliga behov.

Ett flertal domar från kammarrätterna visar att dubbel assistans endast beviljas för *aktiva moment*, dvs. för preciserade hjälpbehov, såvida det inte är förenat med allvarliga hälsorisker att medge dubbel assistans endast för den tid det tar att utföra aktiva insatser och det inte heller finns ett behov av tillsyn mellan de aktiva insatserna.

Kan behovet avhjälpas eller minskas med bostadsanpassning eller hjälpmedel?

I staden ansvarar Stockholms stadsbyggnadskontor för att utreda om den enskilde kan få bostadsanpassningsbidrag medan landstinget ansvarar för hjälpmedel. Behov av dubbel assistans under utredningstiden ska tillgodoses. Det är sedan handläggaren som bedömer om en eventuell bostadsanpassning eller hjälpmedel kan avhjälpas eller minska behovet av personlig assistans. Om en utredning hos stadsbyggnadskontoret eller en hjälpmedelsutredning är uppenbart obehövlig kan utredningen begränsas till att denna bedömning motiveras och dokumenteras.

Det är den enskilde som i slutänden avgör om han eller hon vill låta utföra en bostadsanpassning. Rätten till dubbel assistans påverkas inte av att den enskilde avböjer bostadsanpassning.

Den enskilde ska kunna få hjälp av handläggaren med att ansöka om bostadsanpassningsbidrag. Ansökan görs till Stockholms stadsbyggnadskontor, Bostadsanpassningsavdelningen, enligt deras anvisningar. Handläggningen underlättas om befintliga läkarintyg som styrker funktionsnedsättningen och de svårigheter den förorsakar bifogas.

Bostadsanpassningsavdelningen kan förtur till ärenden som avser bostadsanpassningsbidrag till personer som har behov av dubbel assistans. Med förtur menas muntligt besked om bidrag kan lämnas för ansökt åtgärd. Märk därför alltid ansökan med "Förtursansökan".

För mer information om bostadsanpassningsbidrag och ansökan, se kap 10.26.3 i dessa riktlinjer och Stadsbyggnadskontorets hemsida

<http://www.stockholm.se/ByggBo/dinbostad/Bostadsanpassning/>.

10.4.13 Föräldrar med funktionsnedsättning

Omvårdnad av barn till en person med funktionsnedsättning är som huvudregel inte en arbetsuppgift för den personliga assistenten. Undantag kan göras under den första tiden då barnet känslomässigt och praktiskt är totalt beroende av sin förälder. Det är då naturligt att assistenten hjälper den enskilde att klara den praktiska omvårdnaden av barnet. Det är viktigt för barnets utveckling att antalet assistenter begränsas till ett fåtal vuxna personer.

Behovet av personlig assistans i föräldrarollen varierar efterhand som barnet växer och utvecklas och är störst under de första åren i barnets liv. Bedömningen av hur länge viss omvårdnad av barnet bör anses ingå i förälderns personliga assistans måste avgöras i varje enskilt fall (prop. 1992/93:159, s. 66). Personlig assistans till föräldern ersätter inte barnomsorg och annat stöd som barnet själv kan behöva.

Vid bedömningen av förälderns behov av personlig assistans ska barnperspektivet beaktas i utformningen av insatsen och om barnets behov motiverar andra eller ytterligare stödinsatser från stadsdelsnämndens socialtjänst. Handläggaren ska i dessa fall efter erforderligt samtycke samarbeta med handläggare inom individ- och familjeomsorgen (IOF), alternativt konsultera IOF. Se stadens riktlinjer för barn- och ungdomsärenden på socialförvaltningens intranät

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.4.14 Personlig assistans till barn

Bedömning av barns rätt till personlig assistans sker *dels* enligt samma kriterier som för vuxna med funktionsnedsättning, d.v.s.

barnet ska ha behov av hjälp för sina grundläggande behov (personlig hygien, inta måltider, klä på och av sig, kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om personens behov) och för andra personliga behov, *dels* utifrån vad som sägs i prop. 1992/93: 159 sid. 66:

Personlig assistans kan vara av grundläggande betydelse för barn som har omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet och som på grund av t.ex. hjärnskada, genetisk skada eller sjukdom har flera funktionshinder samtidigt. Sådana funktionshinder kan vara någon eller flera kombinationer av t.ex. rörelsehinder, utvecklingsstörning, synskada, hörselskada, epilepsi, andningsproblem, hjärtsjukdom eller extrem infektionskänslighet.

I de allra flesta fall är det bättre för barn och ungdomar med funktionsnedsättning att få bo kvar i sitt hem med stöd av personlig assistans än att flytta till en bostad med särskild service.

10.4.15 Föräldraansvar vid bedömning av personlig assistans

Vid bedömningen av personlig assistans för barn ska föräldraansvaret beaktas genom att det hjälpbehov som går utöver det som är att betrakta som normalt föräldraansvar för alla barn i motsvarande ålder ska läggas till grund för bedömningen. Ett normalt föräldraansvar innebär något helt annat än den arbetsinsats ett barn med omfattande funktionsnedsättning kräver. Tiden och insatsen som går åt till att hjälpa ett barn med funktionsnedsättning att äta, sköta sin hygien, klä sig, röra sig, förflytta sig, kommunicera etc., är betydligt mer omfattande och krävande än för andra barn i motsvarande ålder. Det är behovet av extra tillsyn och omvårdnad med anledning av funktionsnedsättningen som rätten till personlig assistans avser.

Det innebär att föräldrarnas ansvar för ett barns omvårdnad helt naturligt måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är.

10.4.16 Hänsyn till familjens livssituation

I prop. 1992/93:159, sid. 66 framgår att:

Personlig assistans som ges till ett barn ingriper i hög grad i hela familjens livssituation. Det är därför väsentligt att assistansen anpassas till varje familjs individuella behov och att barnets

vårdnadshavare ges ett avgörande inflytande över hur stödet till barnet utformas. Syftet med assistansen är ofta att tillgodose föräldrarnas behov av avlösning i omvårdnaden eller att ge familjen möjlighet att genomföra sådana aktiviteter som barnet inte deltar i.

10.4.17 Att vara personlig assistent åt sitt eget barn

I behovsbedömningen av personlig assistans till barn ingår att föräldrarna genom insatsen ska ges tid och möjlighet till återhämtning. Det är därför viktigt att redan i utredningsfasen uppmärksamma om assistansen kommer att utföras av föräldrarna. I de fall föräldrar avser att vara personliga assistenter åt sitt eget barn och har behov av återhämtning som inte tillgodoses är det möjligt för föräldrarna att överlåta åt någon annan att utföra delar av barnets personliga assistent. Tid för återhämtning bör i annat fall aktualiseras genom andra insatser, exempelvis avlösning eller korttidsvistelse.

10.4.18 Behov av särskild kompetens i utformningen av personlig assistans

I vissa fall kan behov av särskild kompetens för att tillgodose barnets grundläggande behov och andra personliga hjälpbehov genom personlig assistans bedömas nödvändig. I sådana fall kan handläggaren i beslutet om insats ange den särskilda kompetensen som en nödvändig förutsättning i utformningen av insatsen för att kunna tillgodose goda levnadsvillkor. I vissa situationer, om handläggaren anser att barnets behov inte kan tillgodoses genom personlig assistans, måste andra möjliga insatser diskuteras med föräldrarna med hänsyn till vad barnets bästa kräver. Barnet kan däremot inte nekas personlig assistans om behov finns. Barnet ska så långt som möjligt informeras och barnets uppfattning inhämtas.

10.4.19 Personlig assistans i barnomsorg och skola eller daglig verksamhet

I undantagsfall om särskilda skäl finns kan den enskilde ha rätt till personlig assistans under vistelse i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet. Det anges i 51 kap 25 § socialförsäkringsbalken, och gäller enligt praxis även för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Särskilda skäl kan föreligga i situationer

- där den enskilde behöver sin personliga assistent för att kunna kommunicera med andra

- när det med hänsyn till den enskildes hälsotillstånd är viktigt att den personliga assistenten finns till hands
- där funktionsnedsättningen gör det särskilt angeläget att den enskilde har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig
- där den enskilde behöver ha någon hos sig som har ingående kunskaper om honom eller henne och hälsotillståndet, t.ex. för att kunna bedöma behov av sjukvård.

Personlig assistans i daglig verksamhet enligt LSS

I insatsen daglig verksamhet ingår omvårdnad. Personlig assistans ska inte ersätta den personal som behövs för att tillhandahålla insatsen daglig verksamhet. Det åligger huvudmannen att ge all den omvårdnad som är nödvändig för att den enskilde ska klara av att vistas i den dagliga verksamheten. Om det finns särskilda skäl kan det dock undantagsvis beviljas personlig assistans även för en person i daglig verksamhet.

Behovet av personlig assistans i den dagliga verksamheten förstärks i regel då en person har behov av täta sjukhusbesök. Särskilda skäl ska kunna styrkas genom utredning eller intyg av läkare med specialistkompetens.

Personlig assistans i öppen dagverksamhet

Öppen dagverksamhet förutsätter att den enskilde har med sig sin personliga assistent, eftersom omvårdnad inte ingår.

Observera att denna form av dagverksamhet som regel *inte* är en biståndsbedömd insats enligt SoL.

10.4.20 Personlig assistans i särskilda boendeformer

I bostad med särskild service enligt 9 § 8 och 9 § 9 LSS och i särskilt boende enligt 4 kap. 1 § SoL ska det finnas en fast personalbemanning som i huvudsak täcker den enskildes hela behov. Huvudmännen ansvarar för att det finns den personal som behövs för att den enskildes behov ska kunna tillgodoses.

Personlig assistans enligt 9 § 2 beviljas som huvudregel inte för personer som bor i särskilda boendeformer enligt LSS eller SoL. Undantag kan exempelvis vara barn som har behov av personlig assistans under helger och skollov när de inte vistas i sitt barn- och ungdomsboende.

10.4.21 Personlig assistans under vistelse på sjukhus

Den som har personlig assistans enligt LSS kan, efter behovsbedömning och om särskilda skäl finns, ges möjlighet att under hela eller delar av den beviljade tiden ha med sig sin assistent under sjukhusvistelse. Särskilda skäl kan vara om:

- karaktären av funktionsnedsättningen gör det särskilt angeläget att den personliga assistenten finns till hands (exempelvis utvecklingsstörning)
- hälsotillståndet kräver att ett starkt begränsat antal personer med ingående kunskap om den funktionshindrade personen finns till hands
- det för den enskildes möjlighet att kunna kommunicera krävs att en eller ett mycket begränsat antal personer med ingående kunskaper om den enskilde finns till hands

10.4.22 Personlig assistans och egenvård

Personlig assistans beviljas inte för sjukvårdande insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen. Personlig assistans ska därmed inte ersätta den omvårdnad, som sjukvårdshuvudmannen är skyldig att ge. Det finns inget undantag från bestämmelsen. Vid gränsdragningen mellan personlig assistans och sjukvårdsuppgifter är det viktigt att skilja på insatser som är att betrakta som egenvård på den enskildes ansvar och på insatser enligt HSL under medicinskt yrkesansvar. Om en person i sin personliga assistans behöver hjälp med egenvård är kommunen också skyldig att upprätta en samordnad individuell plan enligt 2 kap 7 § SoL och 3 § HSL.

Se även kap 10.10 om hjälp i hemmet och egenvård och Socialstyrelsens föreskrifter om bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (SOSFS 2009:6, 2011:23 och SOSFS 2012:10) samt Socialstyrelsens Meddelandeblad april 2013.

10.4.23 Personer som fyller 65 år

Rätten till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS finns kvar när den enskilde fyller 65 år om:

- insatsen har beviljats innan han eller hon har fyllt 65 år, eller
- ansökan om sådan insats inkommer till staden senast dagen före 65-årsdagen och därefter blir beviljad.

Insatsen personlig assistans enligt LSS får inte utökas efter det att den enskilde fyllt 65 år. Ansökan om utökad hjälp får i stället ske enligt SoL. Omprövning av ett beslut om personlig assistans för en person som fyllt 65 år får endast ske vid väsentligt förändrade förhållanden.

10.4.24 Beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS

Om den enskildes behov av personlig assistans för de grundläggande behoven uppgår till i genomsnitt högst 20 timmar per vecka fattas beslut om insatsen med stöd av 9 § p 2 LSS. Beslutet ska inkludera det totala behovet av personlig assistans enligt LSS, alltså även tid för andra personliga behov.

Om den enskilde har behov av hjälp i sin dagliga livsföring under utredningstiden kan behovet tillgodoses genom t.ex. hemtjänst, ledsagning eller andra insatser enligt 4 kap 1 § SoL.

10.4.25 Handikappersättning och vårbidrag vid personlig assistans

Handikappersättning och personlig assistans

Den enskilde ska informeras om att ett beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS kan minska eventuell handikappersättning som avser hjälpbehov i den dagliga livsföringen.

Hjälpbehov som tillgodoses genom personlig assistans efter beslut enligt LSS eller SFB räknas inte med i Försäkringskassans bedömning av handikappersättning för hjälpbehov i den dagliga livsföringen. Kommunen ska i sin bedömning av rätt till personlig assistans bortse från om den enskilde har handikappersättning.

Den enskilde är skyldig att till Försäkringskassan anmäla ändrade förhållanden som kan påverka handikappersättningen inom 14 dagar efter att han eller hon fått kännedom om förändringen (110 kap. 47 § SFB). Mer information om handikappersättning finns på Försäkringskassans hemsida: www.forsakringskassan.se.

Vårdbidrag och personlig assistans

Vårdbidrag från Försäkringskassan kan ersätta merkostnader som uppkommer på grund av barnets funktionsnedsättning eller sjukdom och en del av det inkomstbortfall som barnets

omvårdnad kan medföra om en förälder måste avstå från förvärvsarbete. Vårdbidrag påverkar inte rätten till personlig assistans. Däremot påverkas vårdbidraget när insatsen personlig assistans beviljas. Handläggaren ska informera om att vårdbidraget ofta reduceras som en följd av ett beslut om personlig assistans. Det är vårdnadshavarens ansvar att meddela de förändrade förhållandena till Försäkringskassan inom 14 dagar efter att denne fått beslutet. Om Försäkringskassan begär uppgifter från kommunen är handläggaren skyldig att svara. För mer information se www.forsakringskassan.se.

10.4.26 Utformning av personlig assistans

Personlig assistans enligt LSS ska utformas på ett sådant sätt att den enskilde har stort inflytande över hur stödet ska ges. Den enskilde kan välja att kommunen utför den personliga assistansen eller att få ekonomiskt bidrag till skälig kostnad och själv vara arbetsgivare eller anlita någon annan med tillstånd.

10.4.27 Besök i hemmet när närstående är personlig assistent

När ekonomiskt stöd enligt 9 § 2 LSS har beviljats och assistans utförs av någon som är närstående till eller lever i hushållsgemenskap med den enskilde och som inte är anställd av kommunen, ska kommunen enligt 9 c § 1 LSS få besöka den enskilde när det behövs för att bedömningen av rätten till eller behovet av insatsen eller i övrigt för tillämpningen av lagen. Detta innebär inte någon rätt för kommunen att få fritt tillträde till bostaden eller att utföra tillsyn, utan syftet är endast att utreda den enskildes behov och att undersöka om den assistans som kommunen beviljat faktiskt utförs. Det ingår i Inspektionen för vård och omsorgs tillsynsansvar att inspektera assistansen enligt 26 d § LSS.

Om kommunen eller annan myndighet utan giltig anledning vid upprepade tillfällen vägras besök eller inspektion får det ekonomiska stödet för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS dras in eller sättas ned. Av rättssäkerhetsskäl krävs dock att den enskilde i förväg har informerats om denna påföljd. Det är en förutsättning för att ett beslut om nedsättning eller indragning av ekonomiskt stöd enligt LSS ska kunna fattas. En giltig anledning till att vägra ta emot besök kan vara att den enskilde är allvarligt sjuk eller måste delta i en inbokad aktivitet eller behandling. Även andra

boendes önskemål kan ha betydelse för frågan om det finns
godtagbara skäl för att vägra besök i hemmet.

Ledning bör enligt förarbetena hämtas från Försäkringskassans
tillämpning av nuvarande reglering om giltig anledning för att
vägra medverka vid utredningsåtgärder (110 kap 52-53 §§ SFB).
Det innebär att det ekonomiska stödet för personlig assistans
endast får dras in om stadsdelsnämnden bedömt att ett personligt
sammanträffande är nödvändigt för att kunna bedöma rätten till
personlig assistans. Det ekonomiska stödet dras då in tillfälligt
tills att den enskilde medverkar till att ett hembesök blir av. För
att en indragning ska kunna ske måste den enskilde först ha
informerats skriftligt om att det kan bli följden om han eller hon
inte medverkar till utredningen.

Med närstående avses make, sambo, barn, förälder och syskon
samt deras makar, sambor och barn. Beslut om indragning eller
nedsättning kan överklagas.

Möjlighet att som alternativ till hembesök välja att den närstående assistenten anställs av kommunen

Som ett alternativ till att acceptera hembesök bör det enligt
förarbetena vara möjligt för den enskilde att den närstående
assistenten anställs av kommunen (prop. 2012/13:1). Syftet är att
begränsa integritetsintrånget som skyldigheten att ta emot
hembesök enligt 9 c 1 § LSS kan innebära för den enskilde,
samtidigt som kommunen ges en viss insyn i verksamheten.

En vårdnadshavare som vill vara assistent åt sitt barn måste
antingen samtycka till hembesök eller vända sig till kommunen
för att bli anställd där.

10.4.28 Kommunens underrättelse- och anmälningsskyldigheter

Anmälan till Försäkringskassan

Enligt 15 § 8 LSS är kommunen skyldig att anmäla till
Försäkringskassan när en enskild som ansökt om personlig
assistans enligt 9 § 2 LSS kan antas ha rätt till assistansersättning
enligt 51 kap SFB.

Enligt 15 § 9 LSS är kommunen skyldig att underrätta
Försäkringskassan om en enskild beviljas bostad med särskild

service, daglig verksamhet, barnomsorg eller någon annan insats som kan påverka behovet av personlig assistans.

Assistansersättning lämnas inte för tid när den enskilde vårdas på offentligt finansierad institution, bor i gruppbostad eller deltar i skola, barnomsorg eller daglig verksamhet (106 kap. 24 § SFB). Underrättelseskyldigheten gäller även om den enskilde alltid är skyldig att själv anmäla beslut om sådana insatser, för att säkerställa att Försäkringskassan informeras.

Kommunen ska även anmäla till Försäkringskassan om det finns anledning att anta att assistansersättning enligt 51 kap SFB används för annat än köp av personlig assistans eller kostnader för personliga assistenter (15 § 10 LSS). De uppgifter som lämnas kan ha avgörande betydelse för den enskildes rätt till och omfattning av assistansersättning från Försäkringskassan.

Ovanstående uppgiftsskyldigheter följer av lag och kan därmed lämnas utan hinder av sekretess (10 kap 28 § OSL).

Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg

Vidare ska kommunen anmäla till Inspektionen för vård och omsorg om det finns anledning att anta att en tillståndshavares lämplighet för att bedriva verksamhet med personlig assistans kan ifrågasättas (15 § 11 LSS). En anmälan innebär att Inspektionen för vård och omsorg kan inleda en utredning eller en inspektion av assistansordnaren.

Anmälningsskyldigheten innebär att kommunen kan lämna ut uppgifter utan hinder av sekretess.

10.4.29 Tillstånds- och anmälningsplikt för att bedriva verksamhet

Kommunen ska enligt 23 § LSS anmäla verksamhet i egen regi som avser personlig assistans enligt 9 § 2 LSS till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

Den som har beviljats ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS (eller assistansersättning enligt 51 kap SFB) och som har anställt någon för sådan personlig assistans ska göra en anmälan till Inspektionen för vård och omsorg innan assistenten påbörjar sitt arbete. Handläggaren ska informera den enskilde om anmälningsskyldigheten och vid behov hjälpa den enskilde att göra en anmälan samt kontrollera att en anmälan har gjorts.

En enskild person får enligt 23 § LSS inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva verksamhet som avser personlig assistans enligt 9 § 2 LSS eller assistansersättning enligt 51 kap SFB. Handläggaren ska informera den enskilde om tillståndsskyldigheten och kontrollera att tillstånd finns hos den anordnare som den enskilde valt innan ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS betalas ut.

För mer information och tillstånds- och anmälningsplikt se kap 12.7.

10.4.30 Registerkontroll vid personlig assistans

Obligatorisk kontroll av belastningsregistret enligt lagen (2010:479) om registerkontroll gäller för personer som erbjuds anställning som personliga assistenter för barn. Det gäller däremot inte om föräldrar anställs som personliga assistenter.

En person som erbjuds anställning som personlig assistent av den som själv är assistansberättigad är skyldig att lämna registerutdrag om den enskilde, dvs. den assistansberättigade, begär det. Registerkontrollen är i dessa fall frivillig, det är den enskilde som avgör om registerkontroll ska göras. Handläggaren ska informera den enskilde om möjligheten att göra registerkontroll i samband med beslut om ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Se även kap 12.7.

10.4.31 Timbeloppet

Personlig assistans enligt 9 § 2 LSS beviljas endast under förutsättning att den används för köp av personlig assistans eller för kostnader för personliga assistenter. Ersättningen betalas ut månadsvis med det timbelopp som regeringen årligen fastställer för assistansersättning enligt 51 kap SFB. Inom ramen för detta schablonbelopp får den enskilde, eller den som den enskilde köper personlig assistans av, avgöra hur stor del av beloppet som ska användas till lön och andra omkostnader (prop. 2007/08:61 s. 19).

Kostnader som är en förutsättning för att den personliga assistenten ska kunna utföra uppdraget att ge ett personligt utformat stöd, ingår i den personliga assistansen. Det är inte möjligt för den enskilde eller dennes assistansanordnare att använda medlen till annat än löner och andra kostnader för personliga assistenter. Med andra kostnader avses assistans- och

utbildningskostnader, arbetsmiljöinsatser, personalkostnader och administration.

Schablonbeloppet beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få personlig assistans. Löne- och lönebikostnader brukar svara för 87 procent av timbeloppet och övriga kostnader för 13 procent. Förhållandena kan dock variera mycket från individ till individ.

10.4.32 Förhöjt timbelopp vid särskilda skäl

Om det finns särskilda skäl kan ekonomiskt bidrag till personlig assistans lämnas med ett högre belopp än schablonbeloppet. Det får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än *12 procent*. *Särskilda skäl* kan vara att assistansinsatserna medför förhöjda kostnader för den enskilde, exempelvis om det behövs assistenter med speciell kompetens, om assistansbehovet till mer än hälften är förlagt på obekväm arbetstid eller om en assistent behöver fungera som arbetsledare för att samordna assistansen och ge assistenterna särskilt stöd i arbetet. Det kan finnas ytterligare särskilda skäl att bevilja förhöjt timbelopp.

Ersättningsnivån ska fastställas i samband med beslut om insatsen personlig assistans enligt 9 § 2 LSS.

De tillämpningsanvisningar staden följer i frågan om särskilda skäl är baserade på Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2002:6 10 § andra stycket RAR).

Observera att det är viktigt att i beslutstexten skilja på beslutet att bevilja insatsen personlig assistans och beslutet om ersättningsnivå.

10.4.33 Utbetalningsrutiner

Ersättningsbeloppet till den enskilde baseras på antal timmar angivna i beslutet. Utbetalningen av det ekonomiska stödet för personlig assistans för en viss månad får grundas på ett beräknat antal timmar för den månaden. Avräkning för större avvikelser ska då göras senast andra månaden efter den då den preliminära utbetalningen skett. Slutavräkning ska göras senast två månader efter utgången av varje tidsperiod som personlig assistans beviljats för. Uppgifter som visar den arbetstid som assistenten har arbetat hos den enskilde ska lämnas månadsvis i efterhand. Den enskilde och den personliga assistenten ska båda godkänna den tidredovisning som sker.

Utbetalning av ekonomiskt stöd för personlig assistans

Den ekonomiska ersättningen får, förutom till den enskilde själv eller dennes legale ställföreträdare, endast betalas ut till en assistansanordnare som har *tillstånd* att bedriva verksamhet med personlig assistans. Om den enskilde är under 18 år betalas ersättningen till förälder eller förmyndare. Huvudregeln är att utbetalning sker i efterskott, men undantag kan göras.

Ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS kan i regel inte utbetalas för tid som överstiger den tid som anges i beslutet.

Rätt till utbetalning av ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS gäller från och med beslutsdatumet, vilket bör klargöras för den enskilde redan när ansökan lämnas in.

Retroaktiv ersättning för tid före beslutsdatumet kan beviljas i undantagsfall, om den enskilde gör anspråk på sådan ersättning och kan påvisa att assistansen redan har påbörjats innan beslutet är fattat. Om den enskilde får rätt i domstol till assistansersättning, bör information ges om att det finns vissa möjligheter att få sådan ersättning för förfluten tid. Den enskilde måste i dessa fall kunna visa att arbetet utförts fortlöpande månad för månad av assistenter som är anställda för uppdraget. Retroaktiv ersättning kan i dessa fall beviljas från och med när assistansen har påbörjats, dock normalt tidigast från och med beslutsdatum. Ofta har dock behovet tillgodosetts genom andra insatser från kommunen.

När den enskilde väljer att själv vara arbetsgivare ska stadsdelsnämnden kunna bistå med rådgivande stöd vad gäller arbetsgivaransvaret.

Utbetalning till den enskilde

Den enskilde kan i ansökan om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS ange till vilket konto utbetalningen av ekonomiskt stöd för personlig assistans ska göras. Om den enskilde senare vill ändra mottagande konto bör detta göras skriftligt.

Utbetalning till en assistansanordnare med tillstånd

Det ska finnas en skriftlig begäran från den enskilde för att utbetalning ska kunna ske till kommunen eller till någon annan som har tillstånd enligt 23 § LSS att bedriva verksamhet med personlig assistans. Dessutom ska det finnas ett avtal om personlig assistans mellan den enskilde och den valda assistansanordnaren. Assistansanordnare som meddelats tillstånd

kan exempelvis vara fristående juridiska personer såsom handelsbolag, aktiebolag eller ekonomiska föreningar. En fysisk person som bedriver assistansverksamhet i enskild firma betraktas också som fristående gentemot den enskilde. Handläggaren ska kontrollera att den valda assistansanordnaren har tillstånd att bedriva assistansverksamhet.

Återbetalning av ekonomiskt stöd för personlig assistans

Den enskilde eller dennes assistansanordnare, om denne tagit emot ersättning för personlig assistans, ska utan uppmaning betala tillbaka ekonomiskt stöd som inte använts för personlig assistans eller för kostnader för personliga assistenter. Återbetalning ska göras senast i samband med slutavräkningen, dvs. senast två månader efter utgången av varje tidsperiod för vilken personlig assistans har beviljats. Om det inte finns särskilda skäl, ska ersättningen betalas tillbaka av den enskildes förmyndare i stället för av den enskilde om denne är under 18 år. Särskilda skäl för att i stället rikta kravet mot barnet kan vara att barnet nästan är 18 år och själv har ansökt om insatsen, eller att förmyndaren har placerat alla tillgångar hos barnet. Om det finns flera förmyndare svarar de solidariskt för skyldigheten.

Om återbetalning inte sker utan uppmaning får stadsdelsnämnden besluta om återbetalning enligt 12 § LSS.

Uppgiftsskyldighet för den som själv är arbetsgivare och för assistansanordnare

Den som är arbetsgivare eller uppdragsgivare för personliga assistenter är skyldig att lämna uppgifter till kommunen om assistenten. Det ska framgå av redovisningen vilka assistenter som arbetar åt den enskilde.

Uppgifter som visar om assistenten är närstående till eller lever i hushållsgemenskap med den enskilde, om assistenten har fyllt 18 år och om assistenten är bosatt inom eller utanför EES-området ska lämnas *innan* assistenten påbörjar sitt arbete och vid ändrade förhållanden (se nästa avsnitt 10.4.35).

Uppgifter som visar den arbetstid som assistenten har arbetat hos den enskilde ska lämnas månadsvis i efterhand.

Den som själv är arbetsgivare eller den enskildes assistansanordnare ska på kommunens begäran lämna uppgifter

som visar att den personliga assistenten inte saknar arbetsförmåga (se nästa avsnitt 10.4.35).

En assistansanordnare som har tagit emot ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS är skyldig att anmäla ändrade förhållanden som denne har kännedom om och som påverkar rätten till eller storleken på ersättningen (prop. 1012/13:1).

Handläggaren ska om någon brist upptäcks utifrån de uppgifter som lämnas, eller om uppgifter inte lämnas, påpeka för den enskilde eller dennes assistansanordnare att förutsättningar saknas för kommunen att betala ut ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt LSS.

10.4.34 Räknas inte som kostnad för personlig assistans
Som kostnader för personlig assistans räknas enligt 9 d § LSS inte ersättning för assistans som utförs av någon

- som inte har fyllt 18 år
- som är bosatt utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
- som till följd av sjukdom, ålderdom eller liknande orsak saknar förmåga att utföra arbete som personlig assistent, eller
- på arbetstid som överstiger den tid som anges i 2-4 §§ lagen (1970:943) om arbetstid mm. för husligt arbete eller kollektivavtal som uppfyller kraven i 3 § arbetstidslagen (lag 2012:930).

Ersättning för personlig assistans kan därför inte lämnas i ovanstående fall.

Assistenten ska ha fyllt 18 år

I förarbetena anges att den som är under 18 år kan sakna den personliga mognad och erfarenhet som krävs för arbetet som assistent och arbetet kan lätt komma i konflikt med arbetsmiljöföreskrifter för minderåriga (prop. 2012/13:1).

Assistenten ska inte vara bosatt utanför EES-området
Assistenterna ska kunna identifieras och vara bosatta inom EES-området för att rätt till ekonomiskt stöd för personlig assistans ska föreligga. Det är den enskildes respektive assistansanordnarens ansvar att redovisa utförd assistans och lämna uppgifter om

assistenterna. Vid *särskilda skäl* kan undantag för denna regel göras. Det gäller främst när akuta behov uppstår utomlands och när den enskilde är ett barn under 18 år och har en förälder som är bosatt utomlands och som vill utföra arbete som personlig assistans vid umgänge med barnet. Särskilda skäl som medger undantag kan också vara när den enskilde önskar vistas en tid utomlands för att arbeta eller studera. En individuell bedömning av förutsättningarna får göras i varje enskilt fall. Sådan ersättning bör inte heller ersättas med schablonbeloppet, utan beräknas och ersättas med *ett skäligt belopp*. Anledningen är att de förutsättningar som gäller för schablonbeloppet inte alltid är relevanta för andra arbetsförhållanden (prop. 2012/13:1).

Den personliga assistenten får inte sakna förmåga att arbeta som assistent

Den som inte kan arbeta som personlig assistent får inte heller arbeta som assistent. Alla assistenters förmåga att utföra personlig assistans ska dock inte utredas. Det är endast på förekommen anledning, när det finns en verklig anledning att anta att en assistent saknar förmåga att fullgöra sitt assistansarbete, som assistentens arbetsförmåga ska utredas. I dessa fall kan kommunen begära uppgifter från assistentens arbetsgivare som visar att assistenten inte saknar arbetsförmåga i arbetet som assistent.

Syftet är främst att kommunen ska kunna agera om en assistent knappast kan anses förmögen att kunna utföra något assistansarbete och fusk således kan misstänkas. Den bristande arbetsförmågan bör vara relaterad till sjukdom, ålderdom eller liknande omständighet. I fråga om vad som är arbetsförmåga kan ledning hämtas från den praxis som Försäkringskassan har i fråga om arbetsoförmåga. Om det t.ex. visar sig att en assistent har hel sjukersättning är utgångspunkten att denne saknar förmåga att arbeta som assistent. Den som kan arbeta deltid bör dock inte vara förhindrad att arbeta som assistent. Någon fast över åldersgräns anges inte utan får bedömas från fall till fall (prop. 2012/13:1).

Endast personlig assistans som utförs inom lagstadgad arbetstid räknas

Alla assistenter omfattas av de angivna arbetstidsbegränsningarna enligt 2-4 §§ lagen om arbetstid mm. för husligt arbete och 3 § arbetstidslagen, oavsett vem som är arbetsgivare (prop. 2012/13:1). Ekonomiskt stöd till kostnader för personlig assistans

ska därför endast betalas ut för arbete som håller sig inom ramen för vad som är tillåtet enligt arbetstidslagstiftningen, eller arbetstid som har bestämts i kollektivavtal.

10.4.35 Skyldighet för assistansanordnaren att tillhandahålla all assistans

En assistansanordnare som har meddelats tillstånd enligt 23 § LSS och som har anlitats för att utföra personlig assistans åt en enskild, är skyldig att tillhandahålla all den assistans som den enskilde beviljats ekonomiskt stöd för enligt 9 § 2 LSS eller assistansersättning enligt 51 kap SFB. Den enskilde ska inte mot sin vilja behöva anlita flera anordnare för olika tider på dygnet. Undantag kan göras om det finns särskilda skäl, såsom att en assistansanordnare vid sjukfall eller andra oförutsedda händelser tvingas hänvisa till kommunen eller annan anordnare. Kommunens yttersta ansvar gentemot enskilda som behöver personlig assistans kvarstår i dessa fall.

Den enskilde har fortfarande möjlighet att anlita fler än en assistansanordnare för olika tider och behov. Däremot kan den enskilde aldrig tvingas att mot sin vilja anlita flera anordnare för olika tider på dygnet.

I ett avgörande i Högsta förvaltningsdomstolen (HFD ref. 2012) slås dock fast att en kommun inte är skyldig att varaktigt anordna endast en del av insatsen medan den återstående delen tillhandahålls av en annan assistansordnare. Kommunen hade i detta fall erbjudit sig att i stället utföra all beviljad assistans, vilket enligt HFD innebär att kommunen hade levt upp till sitt yttersta ansvar.

10.5 Assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken

Rätt till statlig assistansersättning för personlig assistans regleras i 51 kap socialförsäkringsbalken (SFB). Av 51 kap 2 § SFB framgår att de bestämmelser som avser utförandet av insatsen personlig assistans enligt LSS också ska tillämpas på personlig assistans som beslutats enligt SFB. Det framgår också att personlig assistans som ges med stöd av SFB är samma insats som ges enligt 9 § 2 LSS. Den enskilde ges samma rätt att välja personliga assistenter och anordnare av den beviljade assistansen. De regler om kvalitet i verksamheten, tillståndsplikt och tillsyn som gäller för verksamhet enligt LSS omfattar även personlig assistans som utförs efter beslut enligt SFB. Likaså ska

bestämmelserna i lagen (2010:479) om registerkontroll av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionshinder tillämpas.

Om den enskildes behov av personlig assistans för de grundläggande behoven överstiger 20 timmar i veckan har han eller hon rätt till assistansersättning från Försäkringskassan för att finansiera sin personliga assistans. Den enskilde kan ansöka om assistansersättning hos Försäkringskassan. Kommunen har enligt 15 § 8 LSS en skyldighet att anmäla till Försäkringskassan om det kan antas att den enskilde har rätt till assistansersättning, se kap 10.4.6.

Försäkringskassan är enligt 51 kap 21 § SFB skyldig att samverka med kommunen. När en person ansöker om eller beviljas assistansersättning ska kommunen höras i ärendet, om det inte är obehövt. Beslut om assistansersättning och beslut om utbetalning till kommunen eller annan ska sändas till kommunen.

Kommunen har enligt 22 § det ekonomiska ansvaret för de 20 första assistanstimmarna per vecka. Försäkringskassan ska enligt 23 § underrätta kommunen om det belopp som kommunen ska betala. Försäkringskassan debiterar kommunen denna kostnad månadsvis. Kommunen har rätt att ta del av den slutavräkning som ska göras. Har kommunen betalat ersättning med ett för högt belopp ska Försäkringskassan återbetala beloppet.

Den som är arbetsgivare för eller uppdragsgivare åt en personlig assistent ska enligt 24 § SFB lämna samma uppgifter till Försäkringskassan som anges i 11 a LSS när kommunen beviljat den enskilde ekonomiskt stöd enligt 9 § 2 LSS.

Assistansersättning omprövas två år efter den senaste prövningen och vid väsentligt förändrade förhållanden (12 § SFB).

10.5.1 Assistansersättning för personer över 65 år

Assistansersättning kan beviljas även för tid efter det att den ersättningsberättigade har fyllt 65 år om:

- insatsen har beviljats innan den enskilde har fyllt 65 år, eller
- ansökan om assistansersättning inkommer till kommunen senast dagen före 65-årsdagen och därefter blir beviljad.

Försäkringskassan utreder och beslutar. Assistansersättningen kan inte utökas efter att den enskilde fyllt 65 år. I stället får ansökan om utökad hjälp enligt SoL göras hos kommunen. Omprövning av

redan beviljad assistansersättning får endast ske vid väsentligt förändrade förhållanden.

10.5.2 Handläggning i avvaktan på Försäkringskassans beslut

Om det kan antas att den enskilde har rätt till assistansersättning och anmälan till Försäkringskassan därmed har gjorts ska handläggaren skyndsamt utreda den enskildes ansökan om personlig assistans enligt LSS. Det innebär att den första behovsutredningen ofta görs i avvaktan på Försäkringskassans utredning och beslut. Samma krav på skyndsam handläggning gäller i ärenden där det är ställt utom all tvekan att assistansersättning enligt SFB kommer att bli aktuell.

Under tiden är det viktigt att handläggaren samverkar med Försäkringskassans handläggare för att samordna och underlätta bägges utredningsarbete, t.ex. när det gäller hembesök.

10.5.3 Preliminär behovsutredning

Om kommunens preliminära utredning visar att den enskilde är i behov av personlig assistans ska handläggaren fatta ett tidsbegränsat, relativt kort beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS i avvaktan på Försäkringskassans utredning. Det ska framgå i beslutet att bedömningen är preliminär i avvaktan på Försäkringskassans beslut och att kommunens beslut kan komma att omprövas och ändras beträffande personkrets eller rätt till insats så att den minskas eller helt upphör. Det ska även framgå att en sådan omprövning kommer att ske om Försäkringskassan beviljar den enskilde assistansersättning.

Det bör observeras att Försäkringskassans handläggare alltid har möjlighet att fatta s.k. provisoriska tjänstemannabeslut om assistansersättning.

10.5.4 Vid avslag på ansökan om assistansersättning

Kommunens basansvar innebär bland annat att om handläggaren bedömt att den enskildes behov av assistans är större än vad Försäkringskassan beviljat assistansersättning för, kvarstår stadens skyldighet att ge den enskilde den assistans som täcker behovet. Detsamma gäller om Försäkringskassan i första instans avslagit en ansökan om assistansersättning. Det är viktigt att handläggaren i sitt beslut om personlig assistans under Försäkringskassans utredning anger att bedömningen är

preliminär och kan komma att omprövas såsom framgår av föregående avsnitt. Skulle beslutet senare ändras i högre instans kan staden få retroaktiv ersättning från Försäkringskassan (se nedan).

10.5.5 Retroaktiv ersättning

Som huvudregel gäller enligt 7 § SFB att Försäkringskassan inte kan bevilja assistansersättning retroaktivt för längre tid tillbaka än en månad före den månad då ansökan gjorts eller anmälan från kommunen kommit in. Kommunen kan därmed få retroaktiv ersättning för motsvarande period. Detta gäller under förutsättning att den enskilde har haft personlig assistans enligt 9 § 2 LSS under tiden och att kostnaden för den personliga assistansen kan påvisas.

Försäkringskassan lämnar ersättning för assistans som utförs innan beslut har fattats endast om den enskilde månadsvis under handläggningstiden redovisar till Försäkringskassan att assistansen utförs, på samma sätt som gäller för den löpande redovisningen efter att ärendet har avgjorts (7 § SFB).

10.5.6 Tillfälligt utökat behov av assistans

Förutsägbara, kontinuerliga situationer i den dagliga livsföringen ligger till grund för behovsbedömningen av assistansersättning enligt SFB. Kommunen har ansvar för tillfälliga ökningar av assistansen utöver vad som beviljats inom ramen för den statliga assistansersättningen. Kommunen ansvarar för att såväl faktiskt tillhandahålla (i egen regi eller genom annan utförare) som att finansiera assistansen. Exempel på ett tillfälligt utökat behov av personlig assistans är vid semesterresa eller vid ordinarie assistents sjukdom.

När ett behov av utökning uppkommit ska den enskilde lämna in en ansökan till stadsdelsnämnden, som utreder behovet i sedvanlig ordning. Om stadsdelsnämnden inte kommer att utföra själva assistansen betalas ersättning till den enskilde för skäligen kostnader som motsvarar det statliga timbeloppet alternativt förhöjt tillbelopp om särskilda skäl finns, se kap 10.4.32 och 10.4.33. Den enskilde kan sedan ordna assistansen själv eller anlita en assistansanordnare.

Om en person ofta ansöker om tillfälligt utökat behov kan det tyda på att Försäkringskassan i sin bedömning av assistansersättningen inte tagit hänsyn till alla förutsägbara och

kontinuerliga behov. Beslutet om omfattning i timmar kan då behöva omprövas.

10.5.7 Assistans i barnomsorg, skola, gruppbostad, daglig verksamhet och sjukhus

Försäkringskassan utreder och beslutar om assistansersättning enligt SFB under vistelse på sjukhus, i barnomsorg, skola, särskilt boende och daglig verksamhet. Se även Försäkringskassans vägledning Assistansersättning 2003:06
<http://www.forsakringskassan.se/omfk> .

10.5.8 Stadens basansvar vid vakanser orsakade av sjukdom

Kommunen ansvarar för att såväl tillhandahålla som finansiera personlig assistans vid tillfälligt behov av assistans på grund av att den ordinarie assistenten är sjuk.

Detta ansvar beskrivs i förarbetena enligt följande (prop. 1992/93:159 sid. 73):

”Om en fristående organisation åtagit sig arbetsgivaransvaret, bör denna också fullgöra de åtaganden som i olika avseenden följer med arbetsgivaransvaret. Det kan vidare inträffa att assistenten tillfälligtvis inte kan utföra arbetet på grund av sjukdom eller av annan orsak. I en sådan situation är kommunen genom den nya lagen skyldig att på den enskildes begäran gripa in.”

Staden kan uppfylla sitt ansvar på tre sätt:

1. Stadsdelsnämnden utför assistansen (genom egen regi eller genom att köpa av någon annan med tillstånd).
2. Stadsdelsnämnden betalar ekonomiskt stöd till skälig kostnad motsvarande ordinarie assistents sjuklön till den enskilde som själv ordnar sin assistans.
3. Den enskilde kan begära hos stadsdelsnämnden att kommunen betalar ersättning till skälig kostnad motsvarande ordinarie personlig assistents sjuklön direkt till vald assistansanordnare med tillstånd.

Stadsdelsnämnden kan ange vilka rutiner som gäller för utbetalning. Se även kap 10.5.10.

10.5.9 Tillfällig utökning enligt 9 § 2 LSS vid ordinarie assistents sjukdom

Vid ordinarie personlig assistents sjukdom är det den enskilde som avgör om han eller hon vill att kommunen går in med en vikarie eller om kommunen ska betala ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistans till den enskilde eller dennes assistansanordnare för att de själva ordnat med vikarie. Den enskilde måste ansöka om insatsen hos sin stadsdelsnämnd. En sådan begäran ska göras för varje tillfälle den ordinarie personliga assistenten är sjuk.

Av praktiska skäl kan ett beslut om rätt till skälig ersättning vid ordinarie assistents sjukdom fattas för en längre period, t.ex. för ett halvår eller för ett år. I ett beslut för viss period ska det anges att rätten endast avser *visade merkostnader*.

Något avtal mellan stadsdelsnämnden och assistansanordnaren om hur administrationen av detta ska skötas behöver inte träffas eftersom en begäran om utbetalning av ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans är att betrakta som en ansökan om insats enligt 9 § 2 LSS, dvs. som ett förvaltningsrättsligt ärende. Beslutande stadsdelsnämnd ansvarar för att ärendet blir tillräckligt utrett och avgör vilket underlag som krävs för att ett korrekt beslut ska kunna fattas.

Stadsdelsnämnden ska alltid fatta beslut om insatsen enligt 9 § 2 LSS.

10.5.10 Underlag för utbetalning när kommunen ska ersätta merkostnader för sjuklön vid ordinarie assistents sjukdom

Följande avsnitt handlar om vilka underlag en kommun kan begära för att få det styrkt att en merkostnad uppkommit för den enskilde eller dennes assistansanordnare i samband med ordinarie assistents sjukdom, baserat på avgöranden om sjuklönekostnader i Högsta förvaltningsdomstolen (HDF 2011-10-10, mål nr 3966-3967 m.fl.) samt Försäkringskassans vägledning för assistansersättning.

Underlag när Försäkringskassan beviljat assistansersättning enligt SFB

Här avses när den enskilde har valt att låta någon annan med tillstånd utföra sin beviljade assistans enligt SFB och därutöver begär tillfälligt utökad assistans enligt 9 § 2 LSS för uppkomna

merkostnader vid ordinarie assistents sjukdom.

I dessa fall kan handläggaren begära underlag som styrker den ordinarie assistentens sjukdom och den uppkomna sjuklönekostnaden.

Om en vikarie har satts in ersätts den enskilde för utförd tid med schablonbeloppet av Försäkringskassan. Om vikarie *inte* har satts in får den enskilde ingen assistansersättning för den tid som ordinarie assistent varit sjuk. Det är Försäkringskassan som ansvarar för att kontrollera den utförda tiden. Sjuklönekostnaden kvarstår för kommunen i båda fallen och handläggaren behöver inte utreda om vikarie har satts in.

När den enskilde själv är arbetsgivare för sina personliga assistenter

En annan situation är när den enskilde själv anordnar sin assistans efter beslut om assistansersättning enligt SFB. Då behöver handläggaren få in underlag som både styrker den ordinarie assistentens sjukdom och sjuklönekostnaden och att vikarie har satts in.

I detta fall jämföras sjuklönekostnader för ordinarie assistents sjukdom med utförd assistans och medger utbetalning enligt schablonbeloppet. Den enskilde ska till Försäkringskassan redovisa det antal timmar som sjuklön har betalats ut. Om vikarie *inte* har satts in så har den enskilde inte haft någon merkostnad. Kommunen ska därför endast betala sjuklöneersättning när vikarie har satts in.

Underlag när det är kommunen som beviljat personlig assistans enligt LSS

Här avses när den enskilde efter beslut om ekonomiskt stöd till personlig assistans enligt LSS valt någon annan med tillstånd att utföra assistansen och därutöver begär tillfällig utökning enligt 9 § 2 LSS för merkostnader vid ordinarie assistents sjukdom. I dessa fall ska handläggaren begära underlag som styrker dels den ordinarie assistentens sjukdom och den uppkomna sjuklönekostnaden, dels om vikarie har satts in. Endast tid som vikarie har satts in räknas som utförd tid som efter redovisning ska ersättas med schablonbeloppet. Timmar som vikarie inte har satts in ska inte medräknas i den utförda tiden. Sjuklönekostnaden ska ersättas oavsett om vikarie har satts in eller inte.

När den enskilde själv är arbetsgivare för sina assistenter jämställs sjuklönekostnader för den ordinarie assistenten med utförd assistans och ska ersättas med schablonbeloppet. Om vikarie *inte* har satts in så har den enskilde inte någon merkostnad. Kommunen ska därför endast betala ersättning för sjuklönekostnad när vikarie har satts in. Även i dessa fall behöver kommunen få in underlag som styrker dels den ordinarie assistentens sjukdom och sjuklönekostnaden, dels om vikarie har satts in.

Rutiner för utbetalning av ersättning

Utbetalningsrutinerna ska administreras på ett sådant sätt att den enskilde inte behöver ligga ute med pengar (prop. 1992/93:159). Av Sveriges kommuner och landstings rekommendationer i Cirkulär 2006:39 "Om kommunens ansvar vid sjukdom hos ordinarie assistent" framgår vilka underlag som kan krävas för utbetalning, se <http://www.skl.se/web/Cirkularstart.aspx>.

Det är den faktiska merkostnaden som ska ersättas. Den faktiska merkostnaden motsvaras av kostnaderna för den assistent som är sjuk (RÅ 2005 ref 86). Det är därför rimligt att kommunen efterfrågar underlag för utbetalning som styrker att den enskildes ordinarie assistent har varit sjuk samt att sjuklön och andra förmåner som följer av kollektivavtal har betalats ut. De utbetalda beloppen, dvs. merkostnadernas storlek ska också kunna styrkas. I de fall den enskilde själv är arbetsgivare för sina assistenter behöver han eller hon dessutom redovisa underlag som styrker antalet timmar som vikarie har satts in.

Någon skyldighet för kommunen att betala ersättning för kostnader avseende sjuklön för karensdagar finns inte (RÅ 2009 ref 104). Däremot är en förmån som grundas på kollektivavtal, t.ex. begränsning av antal timmar för karens, en sådan skälig merkostnad som kommunen ska ersätta vid ordinarie assistents sjukdom.

Kostnader för såväl vikarie som administrativa kostnader ska täckas av schablonbeloppet för assistansersättning.

10.5.11 Stadens skyldigheter när assistansanordnare har svårt att hitta vikarie

Kommunen har även skyldighet att gripa in när en assistansanordnare av andra orsaker än ordinarie personlig assistents sjukdom inte lyckas ordna vikarie.

När behov av vikarie uppstår på grund av ordinarie assistansanordnares rekryteringssvårigheter, ansvarar kommunen för att gå in med hemtjänstinsatser enligt socialtjänstlagen till den enskilde.

Beslut ska fattas om hemtjänst enligt 4 kap 1 § SoL. Om den enskilde begär insatsen enligt LSS ska först avslag lämnas.

10.5.12 Administrativ kostnad när staden är assistansanordnare

När kommunen är assistansanordnare går den del av assistansersättningen från Försäkringskassan som återstår efter att lön och andra omkostnader utbetalats till att täcka aktuella administrativa kostnader. Med *administrativ kostnad* avses övergripande kostnader för exempelvis löneutbetalning, utbildning och arbetsledning. Med *lön* avses även ersättning för arbete på obekvämt arbetstid, semesterersättning samt övriga sociala avgifter.

Inom ramen för det fastställda timbeloppet får den enskilde och stadsdelsnämnden komma överens om hur stor del av beloppet som ska användas till lön och andra omkostnader (prop. 2007/08:61 s. 19). Med andra omkostnader avses, förutom administrativa kostnader, även assistans- och utbildningsomkostnader, arbetsmiljöinsatser och personalomkostnader. Det är viktigt att tänka på att förhållandena kan variera mycket från individ till individ.

Utlägg för kostnader som är en förutsättning för att en personlig assistent ska kunna utföra sitt uppdrag ingår i den personliga assistansen. Den administrativa kostnadens andel av assistansersättningen kan variera genom att en enskild som har förhållandevis låga kostnader för sin assistans betalar en högre administrativ avgift medan en enskild som har en hög kostnad för sin assistans betalar en lägre, eller ingen administrativ avgift.

10.5.13 Omkostnader när någon annan är assistansanordnare

Hur stor del av assistansersättningen som kan anses utgöra ersättning för administrativa och andra omkostnader för personlig assistans i de fall den enskilde anlitar en annan assistansanordnare, är en fråga mellan den enskilde och assistansanordnaren. Den beviljade assistansersättningen ska täcka samtliga personal- och andra omkostnader för den personliga assistansen. Assistansanordnaren ansvarar för att i samråd med den enskilde planera så att ersättningen räcker för den personliga assistansen.

Observera att den enskilde alltid har rätt till ett beslut på en ansökan om särskilda omkostnader vid t.ex. semesterresa eller korttidsvistelse.

10.6 Hemtjänst enligt SoL

Hemtjänst är ett individuellt behovsprövat bistånd enligt 4 kap 1 § SoL. Hemtjänstinsatser kan beviljas personer som till följd av funktionsnedsättning är i behov av hjälp i hemmet.

Utgångspunkten är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra och kunna bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av stöd och hjälp. Hemtjänst omfattar insatser av servicekaraktär och personlig omvårdnad.

Hemtjänsten ska vara flexibel och omvårdnadsinsatser präglas av kontinuitet för att kunna hantera omfattande och specifika behov som ger goda förutsättningar för ett värdigt och tryggt liv i den egna bostaden. Service som avser hemmets skötsel ska kunna erbjudas med så stor flexibilitet att en person med funktionsnedsättning inte ska behöva ta ledigt från arbete eller studier för tjänstens utförande. Vid omfattande behov av nära personlig omvårdnad som ställer särskilt stora krav på kontinuitet kan personlig assistans alternativt hemtjänst i assistansliknande form beviljas, se kap 10.7 och 10.8.

Beslut om hemtjänst fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.
Hemtjänst omfattas av stadens valfrihetssystem enligt LOV.

I beslutet ska anges vilka hemtjänstinsatser den enskilde beviljats och hur ofta de ska ges, exempelvis städning varannan vecka, samt vilken tidsperiod beslutet avser (fr.o.m. – t.o.m.). Nedanför beslutstexten anges den beräknade tidsåtgången för att utföra de beviljade insatserna (t.ex. tidsåtgången för att utföra de beviljade

hemtjänstinsatserna beräknas till ca 9 timmar per månad). Den individuella bedömningen av tidsåtgången för att utföra olika omvårdnads- och serviceinsatser registreras i stadens gemensamma beräkningsunderlag för hemtjänst i Paraplysystemet. Den beräknade tidsåtgången ligger till grund för den enskildes hemtjänstavgift och för ersättningen till utföraren.

Ett särskilt avgiftsbeslut enligt 4 kap 2-9 § § SoL ska fattas i Paraplysystemet. Avgifter för hemtjänst regleras i tillämpningsanvisningar för avgifter inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning under 65 år, se socialförvaltningens intranät <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

10.6.1 Handikappersättning och hemtjänst

Handläggaren ska i sin bedömning av rätt till hemtjänst som huvudregel bortse från om den enskilde har handikappersättning. Hjälpbehov som tillgodoses genom annat samhällsstöd, exempelvis hemtjänst, beaktas inte av Försäkringskassan i bedömningen av handikappersättning (50 kap 5 § SFB). Den enskilde ska informeras om dels att ett beslut om hemtjänstinsatser kan påverka handikappersättning för hjälpbehov, dels att hemtjänstavgiften kan ge rätt till handikappersättning för merkostnader. Den enskilde är skyldig att inom 14 dagar anmäla alla förändringar som kan påverka Försäkringskassans beslut.

Mer information om handikappersättning finns på Försäkringskassans hemsida, www.forsakringskassan.se.

10.6.2 Hemtjänstinsatser

Service

Med *service* avses bl.a. praktisk hjälp med hemmets skötsel, städning och tvätt, hjälp med inköp och ärenden på post och bank etc.

Städning

Den som av olika skäl inte längre klarar av bostadens skötsel såsom städning och att putsa fönster ska kunna få hjälp med det i form av bistånd om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

Beroende på vad den enskilde själv kan göra omfattar hjälp med städning normalt dammsugning och våttorkning av golv, dammtorkning, rengöring av kök och badrum. Hur ofta fönsterputs ingår ska framgå av biståndsbeslutet. Se även kap 9.5.2 om gemensamt ansvarstagande i gemensamt hushåll.

Vid särskilda skäl kan det vara nödvändigt att få hjälp med städning oftare. Särskilda skäl kan vara astma, allergi, småbarn som vistas mycket på golvet, förflyttningshjälpmedel för utomhusbruk som förvaras inomhus, att den enskilde vistas mycket i hemmet, antal personer som vistas i hemmet mm.

För den som av särskilda skäl bedöms vara i behov av ytterligare städinsatser kan även kompletterande städning komma i fråga. Det kan röra sig om exempelvis daglig rengöring av hygienutrymmen.

Tvätt

Den som inte klarar av att sköta sin tvätt och som inte kan få behovet tillgodosett på annat sätt ska kunna få hjälp med det i form av bistånd. Behovet av hjälp med tvätt kan variera beroende på den enskildes personliga förhållanden. Hjälp med tvätt kan ges om det finns tillgång till tvättmaskin i bostaden eller tvättstuga i anslutning till fastigheten. I annat fall ska personalen vara behjälplig med att skicka tvätten till tvättinrättning. Den enskilde står själv för dessa kostnader.

Behov av *klädvård* i form av strykning ska i förekommande fall anges som särskild insats.

Inköp

Den som inte klarar av att själv göra sina inköp ska kunna få hjälp med detta i form av bistånd om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Om inte särskilda skäl föreligger är det rimligt att inköp av dagligvaror sker varje vecka. Inköpen förutsätts ske i närmaste livsmedelsbutik med fullgott sortiment. Hjälp med andra inköp beviljas efter behov.

Bankärenden

Den som inte klarar av att sköta sin ekonomi och inte kan få behovet tillgodosett på annat sätt, bör i första hand använda betalservice och autogiro. I de fall den enskilde har behov av hjälp

vid uttag av kontanter ska han eller hon i första hand få hjälp till butik som erbjuder kassaservice, bank eller bankomat för att själv göra uttag.

Om det inte är möjligt för den enskilde att själv eller tillsammans med personal klara av sina ekonomiska göromål bör en ställföreträdare med fullmakt eller god man vara den enskilde behjälplig, se kap 11.6. I avvaktan på att god man tillsätts får, i nödfall, utföraren tillfälligt hjälpa den enskilde med ekonomiska göromål för att denne inte ska hamna i trångmål.

Mat och måltider

Den som inte själv kan tillreda sin måltid och inte kan få behovet tillgodosett på annat sätt ska få hjälp med matlagning, eller om så önskas, leverans av matlådor. Behovet av övrig hjälp i samband med måltiden ska också beaktas i biståndsbedömningen.

Viss ledsagning kan ingå i hemtjänst

Viss ledsagning kan ingå i hemtjänst. Det gäller behov av ledsagning som avser att t.ex. kunna ta sig till läkare, tandläkare, promenera, fysisk aktivitet, inköp eller bankbesök.

Om den enskilde har behov av ledsagning för att kunna delta i samhällets gemenskap och för att kunna leva som andra ska ett särskilt beslut om bistånd i form av ledsagning fattas. Ett särskilt beslut kan fattas även om den enskilde har beviljats hemtjänst. Hänsyn ska tas till att ledsagning enligt SoL som särskild insats är avgiftsfri för den enskilde till skillnad från ledsagning inom hemtjänst. Det kan också vara viktigt för den enskilde att inom stadens valfrihetssystem kunna välja en utförare av ledsagning och ledsagarservice i stället för en hemtjänstutförare.

Se kap 10.18 om ledsagning enligt SoL och ledsagarservice enligt LSS.

Omvårdnadsinsatser

Omvårdnadsinsatser innefattar personlig omvårdnad och psykosocialt stöd, dvs. de insatser som behövs för att tillgodose den enskildes fysiska, psykiska, sociala och kulturella behov. Insatserna kan omfatta hjälp med att äta, dricka, förflytta sig, individnära insatser som exempelvis på- och avklädning samt att sköta hygien och munvård. Det kan också omfatta insatser för att kunna ha kvar sociala nätverk och för att bryta social isolering

samt insatser för att känna trygghet och säkerhet i hemmet.

Omvårdnadsinsatser kan också avse vissa hälso- och sjukvårdsinsatser som kan jämföras med egenvård. Se kap 10.10 om egenvård.

Omvårdnadsinsatser beviljas den som inte själv klarar att utföra dessa utan stöd eller hjälp av annan person. Alla insatser ska utformas i samråd med den enskilde och det är viktigt att hänsyn tas till den enskildes egna förutsättningar och önskemål.

Egenvård

Insatser som bedömts som egenvård kan ingå i beslut om biståndsinsatser. En kopia på hälso- och sjukvårdsansvarigs dokumentation av egenvårdsplaneringen ska föras till personakten. Om en person behöver hjälp med egenvård av personal inom socialtjänsten ska kommunen och landstinget upprätta en samordnad individuell plan enligt 2 kap 7 § SoL och 3 § HSL.

Beslut om hjälp med egenvård i samband med insatser enligt SoL fattas enligt 4 kap 1 § SoL. För mer information om egenvård se kap 10.10.

10.7 Hemtjänst i assistansliknande form för vuxna

Möjligheten att få hemtjänst i assistansliknande form fastställdes av KS 2005 (PM 2005 RV-II, Dnr 326 4420/2004, 3261524/2004).

Insatsen kan beviljas vuxna personer under 65 år som *inte* har rätt till personlig assistans enligt LSS eller till assistansersättning från Försäkringskassan men som ändå har ett stort behov av kontinuitet och personlig omvårdnad som inte kan tillgodoses på annat sätt. Insatsen kan aktualiseras när en enskild har fått avslag på ansökan om personlig assistans på grund av att han eller hon inte bedöms ha sådana grundläggande behov som krävs för rätt till personlig assistans eller att funktionsnedsättningens varaktighet inte har kunnat styrkas. Det ställs inte samma krav på varaktighet för hemtjänst i assistansliknande form som för personlig assistans. Insatsen förbehålls personer som har behov av hjälp som överstiger 5 timmar i veckan. Insatsen innebär en ökad möjlighet till kontinuitet och ska säkerställa att ett begränsat antal personer ger stödet. Den individuella bedömningen av tidsåtgången för att

utföra olika insatser registreras i stadens gemensamma
beräkningsunderlag för hemtjänst i Paraplysystemet.

Beslut om hemtjänst i assistansliknande form fattas enligt 4 kap.
1 § SoL.

Den enskilde har samma möjlighet att välja utförare som vid
vanlig hemtjänst, dvs. det står den enskilde fritt att välja utförare
bland de som staden upphandlat enligt lagen om valfrihet (LOV).

10.7.1 Avgifter till den enskilde och ersättning till utförare

Samma avgiftsregler som för vanlig hemtjänst gäller, se
tillämpningsanvisningar för avgifter inom stöd och service till
personer med funktionsnedsättning under 65 år på
socialförvaltningens intranät

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

Utförare av hemtjänst i assistansliknande form erhåller ersättning
enligt de av kommunfullmäktige beslutade ersättningsnivåerna för
hemtjänst. Se äldreförvaltningens intranät

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=12273>
2.

10.8 Hjälp i assistansliknande form för barn

Biståndet "hjälp i assistansliknande form för barn" kan ges till
barn eller ungdomar upp till 18 år med funktionsnedsättning som
inte har rätt till personlig assistans enligt LSS eller till
assistansersättning från Försäkringskassan. Förutsättningen är att
barnet är i behov av stöd för personliga angelägenheter som
personlig hygien, att inta måltider, att klä av och på sig, att
kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter stora
kunskaper om barnets behov. Föreligger dessa omständigheter ska
staden, om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, ge hjälp i
assistansliknande form.

Beslut fattas enligt 4 kap.1 § SoL.

10.9 Boendestöd enligt SoL

Boendestöd är en social och praktisk stödinsats som syftar till att
stärka den enskildes förmåga att hantera sitt vardagsliv både inom
och utanför det egna hemmet. I boendestöd ingår att ge praktiskt
stöd åt den enskilde i dennes vardag men också motivationsarbete

och pedagogisk vägledning i syfte att upprätthålla och utveckla den enskildes resurser.

Stadens valfrihet för boendestöd enligt LOV har utformats för personer inom socialpsykiatrins målgrupp, men kan även tillämpas för övriga personer med funktionsnedsättning.

Ickevalsalternativet för boendestöd utgörs av den geografiskt mest närbelägna utföraren.

Insatsen beskrivs i riktlinjer för utredning, dokumentation mm inom stadens socialpsykiatri. Se <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

Beslut om boendestöd fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

10.10 Hjälp med egenvård och hälso- och sjukvårdsuppgifter

Vid gränsdragningen mellan insatser enligt LSS och SoL och hälso- och sjukvårdsuppgifter är det viktigt att skilja på insatser som är att betrakta som egenvård på den enskildes ansvar och på insatser enligt HSL under medicinskt yrkesansvar.

10.10.1 Egenvård

Med egenvård avses en hälso- och sjukvårdsåtgärd som legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal bedömt att den enskilde själv eller dennes närstående kan utföra efter enklare instruktion. När gränsen för vad som är hälso- och sjukvård och egenvård är oklar måste den enskildes behandlande legitimerade yrkesutövare inom hälso- och sjukvården göra en bedömning av om den aktuella åtgärden kan utföras som egenvård. Bedömningen ska göras i samråd med den enskilde. En bedömning av eventuella risker med egenvård ska ingå. Egenvård kan jämföras med omvårdnadsinsatser som kan utföras av personal inom socialtjänsten och i verksamhet enligt LSS, t.ex. hemtjänstpersonal, personliga assistenter, vårdare m.fl. utan delegering.

Socialstyrelsens föreskrifter Bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (SOSFS 2009:6, 2011:23 och 2012:10) ska tillämpas i samband med bedömningen, planeringen, uppföljningen och omprövningen av densamma. Föreskrifterna ska även tillämpas av de nämnder som ansvarar för

socialtjänsten vad gäller insatser enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning.

Om en person behöver hjälp med egenvård av socialtjänsten är kommunen och landstinget dessutom skyldiga att upprätta en samordnad individuell plan enligt 2 kap 7 § SoL och 3 § HSL, om den enskilde samtycker till det.

För mer information se Socialstyrelsens föreskrifter om bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (SOSFS 2009:6)

<http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2009-6>. Se även Socialstyrelsens Meddelandeblad april 2013.

10.10.2 Delegering av hälso- och sjukvårdsuppgifter

Åtgärder som enligt ansvarig legitimerad yrkesutövare inom hälso- och sjukvård endast kan utföras av viss behörig personal eller kräver viss hälso- och sjukvårdsutbildning eller mer omfattande instruktion och handledd träning är att beteckna som hälso- och sjukvård. För att hemtjänstpersonal, personliga assistenter, vårdare m.fl. ska kunna utföra hälso- och sjukvårdsåtgärder krävs en delegering från ansvarig hälso- och sjukvårdspersonal, i regel en sjuksköterska inom primärvården. Krav på ekonomisk ersättning ska alltid övervägas om kommunen åtar sig att utföra hälso- och sjukvårdsåtgärder i samband med personlig assistans.

Överenskommelsen mellan Stockholms läns landsting, länets kommuner genom Kommunförbundet Stockholms län (KSL) och Försäkringskassan beträffande personer i behov av andningshjälp i hemmet (Dnr 2008/0086 KSL) är tillämplig när kommunen utför personlig assistans.

10.11 När hemtjänst verkställs av anhöriga

Beviljade hemtjänstinsatser ska normalt utföras av hemtjänstpersonal. I de fall den enskilde önskar att få beslutet verkställt på annat sätt, genom att en anhörig eller närstående anställs, ska handläggaren avslå ansökan i den del som avser vem som ska utföra insatserna då det är att betrakta som en verkställighetsfråga.

Observera att även om staden anser att detta är en verkställighetsfråga ska den enskilde ges möjlighet att överklaga denna del med förvaltningsbesvär.

Handläggaren bedömer den enskildes behov av insatser och fattar sedan beslut på sedvanligt sätt.

I motiveringen kan bl.a. anges följande: Stadsdelsnämnden har endast att pröva om den enskilde är berättigad till det sökta biståndet eller ej. Frågan om biståndet ska verkställas av en eller flera särskilda personer är därmed att betrakta som verkställighet och ska därför inte tas upp för prövning enligt 4 kap 1 § SoL. Den enskildes ansökan ska i denna del avvisas.

10.12 Rätt till avlösning när anhöriga vårdar den enskilde

Av 5 kap 10 § SoL framgår att socialnämnden ska underlätta för dem som vårdar och ger stöd till närstående genom att erbjuda olika former av stöd och avlösning (kap 3.6). Den som i bostaden vårdar och ger stöd till en närstående som har ett stort omvårdnadsbehov har rätt till avlösning om behovet inte tillgodoses på annat sätt. Den anhöriga ansöker om avlösning i den egna stadsdelsnämnden. För anhöriga under 65 år är avlösning en avgiftsfri insats. Anhöriga som är 65 år och äldre är garanterade avgiftsfri avlösning 16 timmar per månad. För avlösning som överstiger 16 timmar per månad utgår avgift enligt äldreomsorgens avgiftstaxa. Avlösning innebär att personal från vald utförare tar över ansvaret för stödet och vården till den enskilde under beviljad tid.

Avlösningen är till för att den som ger vård och stöd ska få egen tid. Den som beviljats avlösning förfogar själv över denna tid. Den anhöriga kommer överens med den enskilde och vald utförare om när han eller hon önskar bli avlöst och under hur många timmar. Beviljad tid som inte utnyttjas en månad kan inte sparas till nästkommande månad. Den anhöriga kan ta ut högst 8 timmars sammanhängande avlösning per dygn i bostaden.

I de fall den anhöriga önskar sammanhängande avlösning i mer än 8 timmar ska han eller hon få information om möjligheten att ansöka om korttidsvård.

I behovsbedömningen ska föräldraansvar och makars och sambors ansvar för varandra vägas in. Beslut fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

10.13 Trygghetslarm

Personburna trygghetslarm är ett viktigt tekniskt hjälpmedel för att öka tryggheten för den enskilde i dennes bostad.

Trygghetslarm har som syfte att ge en ökad trygghetskänsla genom att göra det möjligt för den enskilde att lätt få kontakt för hjälp vid akuta behov. Trygghetslarm ökar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att bo kvar i sin invanda miljö. Många personer har trygghetslarm som enda insats från kommunen. För personer med demenssjukdomar finns särskilda larm att tillgå.

Beslut om trygghetslarm fattas enligt 4 kap. 1 § SoL. Beslut kan fattas separat eller tillsammans med annan insats.

Beslut om trygghetslarm registreras i Paraplysystemet och den enskilde betalar avgift enligt stadens avgiftssystem, se tillämpningsanvisningar på <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

10.14 Hemvårdsbidrag

Socialnämnden kan ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap 1 § SoL, om det finns skäl för det, enligt 4 kap 2 § SoL. I Stockholms stad finns möjlighet till ekonomisk ersättning, i form av hemvårdsbidrag, till de personer vilkas anhöriga utför väsentligt merarbete som annars skulle utföras inom ramen för hemtjänst. Merarbetet ska främst bestå av personlig omvårdnad och tillsyn samt vara av sådan art som man normalt inte hjälper varandra med inom familjen. Främst ska hjälpbehovet ha karaktär av individnära insatser som exempelvis hjälp med att sköta hygien, men också bestå av stor arbetsbörda förorsakad av sjukdom eller funktionsnedsättning. Behovet ska vara dagligen återkommande.

10.14.1 Hemvårdsbidrag och handikappersättning

Försäkringskassan ska enligt 50 kap 5 § SFB bortse från hjälpbehov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. Hjälpbehov som tillgodoses av anhöriga eller närstående medräknas dock, även om den enskilde har hemvårdsbidrag. Däremot räknas inte ersättning från den enskilde till anhöriga eller närstående som en merkostnad som ger rätt till handikappersättning.

I bedömningen av rätt till hemvårdsbidrag ska handläggaren bortse från om den enskilde har handikappersättning, om det inte

av Försäkringskassans beslut står klart att handikappersättningen helt eller delvis avser samma hjälpbehov som hemvårdsbidraget ska tillgodose. Ett sådant klargörande ska kunna ske utan någon mer ingående utredning.

10.14.2 Beslut om hemvårdsbidrag

Beslut om hemvårdsbidrag fattas enligt 4 kap 2 § SoL.

Vid helt eller delvis avslag ska beslutet alltid föregås av en prövning enligt 4 kap 1 § SoL. Beslutet enligt 4 kap 1 § SoL ska i dessa fall motiveras med att någon lagstadgad rätt till sådant bistånd inte finns enligt socialtjänstlagen och att behovet, när så är aktuellt, kan tillgodoses genom hemtjänst. Beslutet kan överklagas med förvaltningsbesvär. I beslutet ska det framgå att Stockholms stad enligt kommunfullmäktiges beslut, som ett alternativ till vissa hemtjänstinsatser, kan erbjuda hemvårdsbidrag efter en individuell prövning enligt 4 kap 2 § SoL, men att den enskilde inte heller efter en sådan prövning helt eller delvis har ansetts berättigad till biståndet.

10.14.3 Utbetalning av hemvårdsbidrag

Hemvårdsbidraget ges till den enskilde som fått beslutet. Den enskilde förutsätts ersätta den anhörige eller närstående som utför insatserna. Bidraget är inte skattepliktigt så länge ersättningen gäller en närstående i gemensamt hushåll och omfattar inte några sociala avgifter. Om den enskilde ska betala bidraget till en person som inte tillhör hushållet ska denne uppge bidraget som inkomst vid inkomstdeklarationen.

Bidraget kan minskas till hälften om den enskilde har andra insatser såsom dagverksamhet eller korttidsvård/ korttidsboende. Hemvårdsbidrag kan kombineras med avlösning och andra former av stöd till den som utför insatserna. Vid omfattande omvårdnadsbehov kan hemvårdsbidrag kombineras med ytterligare hemtjänst.

Hemvårdsbidrag kan även ges under tillfällig vistelse på annan ort, t.ex. under semester eller vid besök hos släkt och vänner. Med semestervistelse avses vistelse på annan ort under en sammanhängande tid av högst 3 månader. Det är dock viktigt att beakta handläggarens möjlighet till insyn och uppföljningsansvar. En individuell bedömning ska göras i varje enskilt fall.

Beloppet för hemvårdsbidraget baseras på vårdbehovets omfattning i omsorgsnivå och beräknas på andel av prisbasbeloppet. Bidraget kan beviljas i fyra klasser med en tolfedel av 30, 60, 90 och 120 procent av prisbasbeloppet. Aktuell ersättning framgår av Tillämpningsanvisningar för avgifter inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning under 65 år, socialförvaltningens intranät <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

Ersättningsgrupper

- Grupp 1: Hjälp dagligen, minst en timme med omvårdnad och tillsyn
- Grupp 2: Hjälp flera gånger om dagen, även morgon och kväll med omvårdnad och tillsyn
- Grupp 3: Hjälp flera gånger om dagen, även morgon och kväll med omvårdnad, tillsyn samt tillsyn på natten
- Grupp 4: Hjälp med omvårdnad och tillsyn kontinuerligt alla tider på dygnet

Uppföljning av hemvårdsbidrag

Handläggaren har ett uppföljningsansvar även när det gäller beslut om hemvårdsbidrag. Uppföljningsansvaret är viktigt men kan också vara svårt vid denna typ av insats. Vid uppföljningen är det särskilt angeläget att ta upp situationen både för den som får hemvårdsinsatserna och för den som utför insatserna. Den som utför insatserna kan även behöva andra stödinsatser än det ekonomiska bidraget. Kommunens skyldighet att ge stöd till anhöriga enligt 5 kap 10 § SoL är tillämplig här.

10.15 Korttidsvård/korttidsboende enligt SoL

Korttidsvård/korttidsboende enligt SoL är ett komplement till olika former av stöd i hemmet. Biståndet syftar till att ge anhöriga nödvändig avlastning i sitt vårdarbete för att den enskilde därigenom ska kunna bo kvar i sitt hem så länge som möjligt. Korttidsvård/korttidsboende kan också beviljas efter sjukhusvistelse i avvaktan på att behovet av framtida vård- eller boendeform utreds. Beslut om korttidsvård/ korttidsboende fattas för viss tidsperiod eller för regelbundna tidsintervall. Beslut om korttidsvård/korttidsboende fattas med stöd av 4 kap. 1 § SoL.

Aktuella avgifter regleras i stadens tillämpningsanvisningar för personer med stöd och service under 65 år, se socialförvaltningens intranät

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

10.16 Heminstruktör för syn- och/eller hörselskadade

En heminstruktör har till uppgift att ge hjälp till självhjälp och stödja förmågan hos personer med syn- och/eller hörselskador att klara eget boende och i övrigt leva ett så normalt liv som möjligt. I heminstruktörens arbete ingår att utarbeta former för anpassning i det dagliga livet. Målet är att den enskilde efter träning ska klara ett mer självständigt liv. Efter träning tillsammans med heminstruktören kan den enskilde i många fall lära sig behärska olika sysslor som han eller hon har svårt med.

När en person med syn- eller hörselskada ansöker om hjälp i hemmet är det angeläget att handläggaren redan i utredningssituationen informerar den enskilde om möjligheten att få hjälp av en heminstruktör. Den enskilde kan själv ta direkt kontakt med en heminstruktör. Heminstruktören är avgiftsfri.

10.17 Ersättning till anhöriga från andra huvudmän

Anhöriga eller andra närstående som vill vårda en svårt sjuk person har rätt till tjänstledighet från sin anställning och få s.k. närståendepenning, motsvarande sjukpenning. Den som vårdas förutsätts ha en mycket allvarlig sjukdom och ersättning betalas i regel ut i högst sextio dagar. Försäkringskassan utreder och fattar beslut. Andra bidrag och ersättningar från Försäkringskassan är handikappersättning, vårdbidrag för barn och ungdomar, och ferievårdbidrag, förlängd tillfällig föräldrapenning, kontaktdagar m.fl.

Läs mer på Försäkringskassans hemsida
www.forsakringskassan.se.

10.18 Ledsagning och ledsagarservice

Ledsagning och ledsagarservice innebär att en person med funktionsnedsättning får stöd av en följeslagare i samhället. Ledsagning kan ges som insats i form av ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS och bistånd enligt 4 kap 1 § SoL.

Ledsagning enligt SoL och ledsagarservice enligt LSS omfattas av stadens valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV).

Insatsen är avgiftsfri oavsett om den ges enligt SoL eller LSS, se tillämpningsanvisningar för avgifter till personer med funktionsnedsättning under 65 år på socialförvaltningens intranät <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.18.1 Andra huvudmäns ansvar

Gäller behovet en ledsagare under en pågående färdtjänstresa regleras rättigheten i färdtjänstlagen. Personer som har rätt till färdtjänst har automatiskt även rätt till sjukresor. Det är också möjligt att ansöka om särskilt tillstånd för extra behjälplighet vid på- och avstigning. Om behovet av ledsagare gäller under en resa med riksfärdtjänst regleras rättigheten i lagen om riksfärdtjänst.

Enligt särskilda EU-regler ska kostnadsfri ledsagning erbjudas på tågstationer och på alla flygplatser; vid incheckning, av- och påstigning samt i anslutning till annan resa, enligt särskilda EU-regler. Vid flygresor går det också att få assistans ombord på flygplanet, och ibland även under tågresan.

För mer information om vilka stationer som rent faktiskt erbjuder ledsagning, se <http://samtrafiken.se/Samtrafiken/Produkter-tjanster/Ledsagningsportalen/> och <http://www.swedavia.se>.

10.18.2 Ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS

Ledsagarservice enligt LSS ges i syfte att underlätta för den enskilde att ha kontakter med andra och bryta den isolering som ofta blir följden av en omfattande funktionsnedsättning.

Utgångspunkten ska vara att den enskilde ges möjlighet att leva som andra och vara fullt delaktig i samhällslivet.

Av lagens förarbeten framgår att ledsagarservice är en insats knuten till aktiviteter utanför hemmet. Avsikten med insatsen är att göra det möjligt för den enskilde att besöka vänner, delta i fritidsaktiviteter eller kulturlivet eller bara promenera. Vad som avses med fritidsaktiviteter anges inte närmare.

Enligt ett prejudikat i Högsta förvaltningsdomstolen (RÅ 2011 ref 60) tar ledsagarservice sikte på en tämligen begränsad insats avsedd att ge funktionshindrade som inte uppfyller

förutsättningarna för personlig assistans ökade möjligheter att genomföra enklare aktiviteter och bryta social isolering. Omfattande insatser i assistansliknande former kan enligt prejudikatet inte anses ingå i en kommuns ansvar för ledsagarservice enligt LSS.

Därtill finns vägledande avgöranden som innebär att enklare aktiviteter som att gå ut och handla eller andra enklare vardagsaktiviteter, kan ingå i ledsagarservice om det är ett led i att komma ut i samhället bland andra människor och att bryta en isolering.

Av praktiska skäl ska det i staden, utöver ovanstående, vara möjligt att även bevilja insatsen till personer som redan har ledsagarservice enligt LSS och som därutöver behöver ledsagare för att kunna genomföra något eller några enstaka läkarbesök. Det är enligt stadens uppfattning inte rimligt att i dessa fall behöva pröva rätten till ledsagning enligt socialtjänstlagen.

Ledsagarservice ska alltid vara individuellt utformad och ha karaktären av personlig service. Önskemål vad gäller val av ledsagare, ska i möjligaste mån tillgodoses. I staden tillgodoses sådana önskemål genom valfrihet enligt LOV när det gäller valet av utförare. Insatsen ska utformas på sådant sätt att den är lättillgänglig och stärker den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv. Vid behov inkluderar ledsagarservice hjälp med förflyttning, på- och avklädning, hjälp vid toalettbesök, samt måltidssituationer. Ledsagarservice är en social tjänst och några medicinska insatser kan inte tillhandahållas.

10.18.3 Behovsbedömning av ledsagarservice enligt LSS

Det är det individuella behovet som avgör när insatsen ska ges och hur omfattande den ska vara. Givetvis varierar behovet av ledsagarservice utifrån den enskildes intressen och aktiviteter. I utredningsfasen är det därför viktigt att få en bild av hur behovet av insatsen ser ut. Det ska även beaktas att en yngre person ofta har ett större behov av att kunna delta i samhällslivet, och därmed ett större hjälpbehov än en person i hög ålder (RÅ 1999 ref. 54).

Om ledsagarservicen avser barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska det behov som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder utgöra grund för bedömningen (se även kap 9.5.1 om föräldraansvar). Det kan exempelvis anses ingå i ett normalt föräldraansvar att följa med på en nioårings

biobesök medan ledsagare för ett biobesök för äldre ungdomar ska kunna beviljas om behov och rätt till insatsen föreligger i övrigt. I bedömningen ska hänsyn tas till att barnet/ungdomen ofta har behov att göra erfarenheter tillsammans med någon annan vuxen än sina föräldrar.

Om ledsagarservicen avser en vuxen som delar hushåll med en make/ maka eller sambo eller med någon annan ska det beaktas att den enskilde har rätt att få stöd för att kunna utöva fritidsintressen och kulturella aktiviteter mm. på egen hand.

Om den enskilde tillhör LSS personkrets och har behov av insatsen och behovet inte är tillgodosett har han eller hon rätt till ledsagarservice. Genom insatsen ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor.

10.18.4 Ledsagning enligt SoL

Utgångspunkten för den individuella bedömningen när det gäller ledsagning enligt SoL är att socialnämnden enligt 5 kap 7 § SoL ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring ska kunna delta i samhällets gemenskap och leva som andra. I förarbetena till socialtjänstlagen beskrivs ledsagning som en insats som gör det möjligt att besöka vänner, delta i kulturlivet eller bara att promenera. Syftet med insatsen är att bryta den isolering som ofta blir följd av en funktionsnedsättning och att ge den enskilde möjlighet att delta i samhällslivet och ha kontakter med andra. Det finns även vägledande avgöranden som innebär att aktiviteter som att gå ut och handla eller andra enklare vardagsaktiviteter, kan ingå i ledsagning om det är ett led i att komma ut i samhället bland andra människor och att bryta en isolering.

Ledsagning är en social tjänst som är knuten till aktiviteter utanför hemmet. För vissa personer kan ledsagning vara en förutsättning för att kunna delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Ledsagningen ska utformas så att den stärker den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv och anpassas individuellt efter den enskildes behov. Tillsammans med andra sociala tjänster såsom hemtjänst och sysselsättning ska ledsagning underlätta för den enskilde att kunna bo hemma.

10.18.5 Behovsbedömning av ledsagning enligt SoL

Om den enskilde till följd av sin funktionsnedsättning inte själv kan tillgodose behovet och inte kan få behovet tillgodosett på annat sätt har han eller hon rätt till ledsagning. Det ska även beaktas att den enskilde har rätt att vid behov få stöd för att kunna utöva fritidsintressen och kulturella aktiviteter mm. på egen hand, utan make, sambo eller annan som den enskilde eventuellt delar hushåll med. Genom insatsen ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå, med vilket i detta sammanhang avses att ledsagningen ska göra det möjligt för den enskilde att trots sin funktionsnedsättning kunna delta i samhällslivet och leva som andra.

Viss ledsagning kan även ingå i beslut om hemtjänst. Det gäller om behovet av ledsagning avser att kunna ta sig till läkare, tandläkare, promenera, fysisk aktivitet, inköp eller bankbesök (se kap 10.6.2 om hemtjänst).

Om den enskilde däremot har behov av ledsagning för att kunna delta i samhällets gemenskap och leva som andra ska ett särskilt beslut om bistånd i form av ledsagning fattas. I staden ska det även vara möjligt att få ett särskilt beslut om ledsagning för att gå ut och handla eller genomföra andra enklare vardagsaktiviteter, om det är ett led i att komma ut i samhället bland andra människor och att bryta isolering.

10.18.6 Bedömning av omfattning av ledsagarservice och ledsagning och om omkostnader för ledsagaren kan uppkomma

För att kunna bedöma omfattningen på den enskildes behov av ledsagarservice eller ledsagning och vilka eventuella merkostnader för ledsagaren som kan uppkomma för den enskilde bör följande utredas:

- I vilka situationer behöver den enskilde ledsagningen? För att besöka vänner? För att utöva fritidsintressen, kulturella aktiviteter? I samband med enbart promenader? Hur ofta? Hur lång tid?
- I vilken utsträckning avser behovet att kunna genomföra aktiviteter som kan planeras god tid i förväg? Att kunna genomföra aktiviteter med kortare varsel?
- Behöver den enskilde ledsagningen huvudsakligen för att kunna ta sig till och från aktiviteter, eller även under själva aktiviteten, dvs. under exempelvis ett teaterbesök, kafébesök

eller liknande? Det är den enskildes egen uppfattning som ska ligga till grund för denna bedömning.

- För vilka aktiviteter förväntas omkostnader för ledsagaren uppkomma? Se vidare avsnitt kap 10.18.8.

Därefter får handläggaren göra en samlad behovsbedömning av omfattningen i tid, räknat i timmar per månad.

10.18.7 Beslut om ledsagarservice och ledsagning

Beslut om ledsagarservice fattas enligt 9 § 3 LSS.

Beslut om ledsagning fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Omfattningen av den beviljade insatsen ska anges i timmar per månad.

Det är inte möjligt att föra över timmar som av något skäl inte kunnat användas under en månad till nästkommande.

Om den enskilde har personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt SFB ingår ledsagarservice i den personliga assistansen.

I staden är insatsen avgiftsfri oavsett om beslutet fattas enligt LSS eller SoL.

10.18.8 Beslut om ersättning för omkostnader för ledsagare

När den enskilde behöver ledsagarservice eller ledsagning för att kunna genomföra aktiviteter, såsom exempelvis biobesök, gå på teater, kafé eller restaurang, uppstår samtidigt en merkostnad för ledsagarens biobiljett, kaffe etc. Ersättning för omkostnader för ledsagare kan inte ingå som en del i själva insatsen (Högsta förvaltningsdomstolen, mål nr 2764-09). En kommun kan dock om det finns skäl för det lämna omkostnadsersättning som bistånd enligt 4 kap 2 § SoL. Ett sådant skäl är enligt stadens uppfattning att personer med funktionsnedsättning ska kunna genomföra aktiviteter som andra utan höga merkostnader.

I staden tillämpas att den enskilde får ersättning för faktiska omkostnader för ledsagare med upp till 300 kronor per månad. Det är inte möjligt att "spara" omkostnadsersättningen för en månad och föra över den till nästa månad.

Beslut om omkostnadsersättning fattas enligt 4 kap 2 § SoL.

Omkostnadsersättning utöver beviljad nivå

Den enskilde kan efter en individuell behovsprövning enligt 4 kap 1 § SoL beviljas omkostnadsersättning för att kunna genomföra en mer kostsam enstaka aktivitet där ledsagare behövs, t.ex. gå på en konsert. Det gäller i de fall den enskilda omkostnaden överstiger den redan beviljade ersättningsnivån på 300 kronor per månad. En bedömning ska göras av om omkostnaden är skälig i förhållande till de behov som legat till grund för den enskildes beslut om ledsagning enligt SoL eller ledsagarservice enligt LSS.

Beslut om omkostnadsersättning för en sådan mer kostsam enstaka aktivitet fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

Av beslutet ska det framgå vilken faktisk merkostnad som ska ersättas. Beslutsunderlaget ska innefatta ledsagarens omkostnader för resa, mat och logi samt utgifter som entrébiljett mm.

10.18.9 Beställning av ledsagarservice och ledsagning

I beställningen till utföraren ska omfattningen av den beviljade insatsen i antal timmar per månad samt syfte, mål och delmål anges. Det ska framgå vilka behov av ledsagning som ska tillgodoses, dvs. för vilken typ av aktiviteter den enskilde har beviljats insatsen, om den enskilde även behöver ledsagning under själva aktiviteterna, samt vilka omkostnader för ledsagare som kan bli aktuella.

10.18.10 Utbetalning av ersättning för omkostnader för ledsagare

Utbetalning av omkostnadsersättning enligt 4 kap 2 § SoL kan rent praktiskt lösas så att den enskilde ger den valda utföraren i fullmakt att ta emot ersättning från beställaren för omkostnader för ledsagare enligt stadens gällande avtal (LOV). Utföraren är då förpliktigad att ersätta den enskildes omkostnader och att redovisa dessa enligt stadens anvisningar.

Samma förfaringssätt kan tillämpas om den enskilde efter särskilt beslut enligt 4 kap 1 § SoL har beviljats ytterligare omkostnadsersättning.

Omkostnadsersättningen kan även betalas ut direkt till den enskilde, mot att den enskilde redovisar sina utlägg enligt den beställande nämndens rutiner. För att underlätta hanteringen bör dock ett fullmaktsförfarande enligt ovan eftersträvas.

10.18.11 Ledsagarservice och bostad med särskild service

I insatserna bostad med särskild service för barn-, ungdomar och vuxna (9 § 8 och 9 § 9 LSS) ingår fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Som huvudregel gäller att i bägge dessa boendeinsatser ingår att tillgodose den enskildes hela behov av fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Det ska generellt sett finnas utrymme för individuellt anpassad ledsagning till olika aktiviteter och fritidssysselsättningar så att den enskilde kan genomföra egna aktiviteter, även på kvällstid och helger.

Högsta förvaltningsdomstolen har dock ansett att det undantagsvis ska finnas möjlighet att få ledsagning genom extra beslut om ledsagarservice, som utförs av andra än gruppbostadens personal, om det finns särskilda skäl för detta och om behovet av individuell ledsagning inte rent faktiskt tillgodoses i boendet. I ett avgörande (RÅ 1995 ref. 47) ansågs t.ex. att det fanns särskilda skäl när den sökande var en ung kvinna som ville kunna gå ut på stan utan att alltid ha personalen i gruppboستaden som ledsagare. Personer som bor i gruppboستاد kan således ha rätt till insatser i form av ledsagarservice om han eller hon är i behov av utökad individuellt anpassad aktivitet.

Ansökningar om ledsagarservice som gör gällande att behovet av ledsagarservice rent faktiskt inte tillgodoses i en gruppboستاد, ska *alltid* behandlas individuellt enligt gällande lagrum och prejudikat. Om behov av individuell ledsagning finns som rent faktiskt inte tillgodoses av gruppboستaden så har den enskilde rätt till ledsagarservice.

10.19 Fritid för personer som bor i gruppboستاد

Staden har s.k. fritidsutvecklare som har i uppdrag att utveckla och främja fritidsutbudet för personer med utvecklingsstörning eller autism och som bor i bostad med särskild service enligt LSS (gruppboستاد) i Stockholms stad. Uppdraget gäller alla aspekter av fritid: friluftsliv, idrott, kultur och social samvaro. Fritidsutvecklarna är placerade på Idrottsförvaltningen.

Genom samarbete med föreningar, organisationer, habiliteringsverksamhet, stadsdelar och ansvariga för stadens ordinarie utbud eftersträvas ett brett utbud av fritidsaktiviteter. Dessutom arrangeras semesterresor för målgruppen varje år.

På www.stockholm.se/idrott/gruppboستاد ges mer information om fritidsutbudet och om rutiner för ansökan.

Om den enskilde under en semesterresa har behov av ledsagarservice som inte tillgodoses av personal i gruppboenden helt eller delvis kan den enskilde beviljas ledsagarservice enligt LSS som kompletterande stöd.

Av utredningen ska det framgå i vilken omfattning personal i den enskildes gruppboende tillgodoser den enskildes behov av stöd och hjälp under den aktuella resan eller lägret.

I de fall semesterresan eller lägret innebär en tillfällig vistelse under kortare tid i en annan kommun kan även bestämmelserna i 16 a § LSS, om vistelsekommunens skyldighet att i vissa fall bistå bosättningskommunen med utredning och att verkställa beslut, vara tillämpliga.

10.20 Insatser i samband med semesterresor

10.20.1 Allmänt om rätten till insatser för att kunna genomföra semesterresor

Personer med funktionsnedsättning som vill genomföra en semesterresa och som behöver personlig hjälp av någon annan för att detta ska vara möjligt, kan under vissa förutsättningar ha rätt till insatser i samband med resan. I den individuella bedömningen av rätten till insatser under en semesterresa ska hänsyn tas till den enskildes hela livssituation och möjlighet att leva som andra, vilket bland annat innefattar en jämförelse med vad andra människor utan funktionsnedsättning kan göra på sin semester.

Enligt praxis får det idag anses normalt för vuxna personer i aktiv ålder att ibland åka på semester utomlands, med hänsyn till vars och ens sociala och ekonomiska situation. På samma sätt får det anses normalt att åka på semester inom landet, kortare eller längre tid, på sommaren eller vid andra tillfällen på året. Man kan vara ensamstående eller ha en stor familj, ha ett socialt nätverk som är litet eller stort, det kan finnas på nära håll eller långt borta. Allt detta har betydelse för människors önskemål om semester, samtidigt som den egna ekonomin sätter gränser för vilka semesterresor man kan företa. En resa inom landet behöver heller inte alltid bli billigare än en resa utomlands. Dessa aspekter ska vägas in i bedömningen av rätten till insatser i samband med semesterresor.

Frågan om rätt till insatser vid semesterresor får prövas i förhållande till skälig levnadsnivå enligt SoL respektive goda

levnadsvillkor enligt LSS. Stadens tolkning av gällande praxis ska ligga till grund för den individuella bedömningen av behovet av insatser i samband med semesterresor. När det gäller insatser enligt LSS i samband med semesterresor utomlands är det enligt avgöranden i Högsta förvaltningsdomstolen i princip endast personlig assistans som kan komma ifråga. I övrigt får rätten till insatser vid utrikes semesterresor prövas med stöd av socialtjänstlagen.

Den enskildes egna önskemål om resmål ska alltid ligga till grund för bedömningen, även om den enskilde inte har någon obegränsad rätt att välja insatser, utan kostnadsaspekten för kommunen måste också vägas in.

10.20.2 Bistånd enligt SoL och insatser enligt LSS vid semesterresor utomlands

Om den enskilde behöver hjälp av en annan person för att kunna genomföra en semesterresa utomlands kan bistånd enligt 4 kap 1 § SoL beviljas för att ersätta den enskilde för de merkostnader som därmed uppkommer.

Om den enskilde har personlig assistans kan tillfällig utökning enligt 9 § 2 LSS beviljas för att den enskilde ska kunna genomföra en semesterresa utomlands. För personer som tillhör LSS personkrets men inte uppfyller förutsättningarna för personlig assistans får behovet prövas enligt 4 kap 1 § SoL.

I staden gäller som huvudregel att bistånd och insatser kan beviljas för en veckas semesterresa utomlands till ett resmål som den enskilde själv önskar och har råd att åka till, dock med hänsyn tagen till kostnadsaspekten för kommunen. Bistånd och insatser kan beviljas för längre period än en vecka om det finns skäl för det, exempelvis att själva resan till och från resmålet tar lång tid eller att det annars inte är möjligt att genomföra resan.

10.20.3 Bistånd enligt SoL vid semesterresor utomlands

I den individuella bedömningen av om den enskilde har behov av en semesterresa utomlands för att uppnå skälig levnadsnivå ska hänsyn tas till hans eller hennes hela livssituation. En bedömning ska bland annat göras av om resan är nödvändig för att den enskilde ska komma ut i samhällslivet och leva som andra när det gäller möjligheten till utrikes semesterresor.

Enligt gällande praxis får det anses normalt för vuxna personer i aktiv ålder att åka på semester utomlands då och då, med hänsyn till vars och ens sociala och ekonomiska situation. I staden kan bistånd enligt SoL för merkostnader vid semesterresa utomlands beviljas med några års mellanrum, beroende på omständigheterna i varje enskilt fall och om villkoren i övrigt är uppfyllda.

En förutsättning för bistånd enligt SoL är att den enskilde på grund av sin funktionsnedsättning måste ha hjälp av en annan person för att över huvud taget kunna genomföra sin semesterresa och att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom hushållsgemenskap. Detta liksom syftet med resan och andra omständigheter som kan ha betydelse för behovsbedömningen behöver därför klarläggas, såsom om den enskilde varit på semesterresor tidigare, hur ofta och när, samt den enskildes sociala situation.

Det är för *merkostnaden* för den andra personen som den enskilde kan beviljas bistånd. Med merkostnader avses i detta sammanhang lön och reskostnader inklusive kost och logi samt eventuella inträdesbiljetter eller liknande för den eller de personer som hjälper den enskilde under resan och under vistelsen på resmålet. Hjälpen kan bestå av ledsagning, service och omvårdnad som är nödvändig för att den enskilde ska kunna genomföra resan.

En rimlighetsbedömning av merkostnaden ska göras; både av reskostnaden och övriga omkostnader (boende, mat och övriga utgifter). I beslutet ska det framgå vilka merkostnader biståndet avser att täcka och för vilket resmål samt när resan ska genomföras.

Beslut om bistånd i form av merkostnadsersättning för insatser under semesterresa utomlands fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

10.20.4 Insatser enligt LSS vid semesterresor utomlands
I den individuella bedömningen av en persons behov av en insats enligt LSS för att uppnå goda levnadsvillkor ska en jämförelse göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder. Personer utan funktionsnedsättning väljer själva var de ska tillbringa sin semester och kan åka utomlands om de har ekonomiska förutsättningar för det.

Enligt praxis anses goda levnadsvillkor innefatta att personer med funktionsnedsättning ges möjlighet att företa semesterresor. Även

utlandsresor har godtagits som ett inslag i den normala livsföringen. Samtidigt begränsas möjliga insatser enligt LSS för stöd och hjälp under semesterresor utomlands av gällande praxis till personlig assistans. I ett avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen slås fast att semesterresor utomlands inte kan anses utgöra sådana enklare aktiviteter som ingår i insatsen ledsagarservice enligt LSS (HFD mål 78-11).

10.20.5 Tillfällig utökning av personlig assistans för semesterresor utomlands

Om den enskilde har personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning från Försäkringskassan utgör en semesterresa som huvudregel ett stadigvarande behov och den personliga assistentens reskostnader ska följaktligen täckas av redan beviljat ekonomiskt bidrag eller assistansersättning för personlig assistans. Det kan dock i samband med en semesterresa uppstå ett tillfälligt utökat behov, för att den enskilde behöver hjälp under resan och för att hjälpbehovet ökar när den enskilde vistas utanför sin hemmiljö. Den enskilde kan då beviljas tillfälligt utökad personlig assistans enligt LSS.

Det finns inget stöd i rättspraxis för att goda levnadsvillkor innebär att årligen kunna resa på semester utomlands, även om utlandsresor kan anses ingå i den normala livsföringen. Hur ofta tillfällig utökning av personlig assistans för semesterresor utomlands kan beviljas är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet och förutsätter att behovet inte är tillgodosett på annat sätt, t.ex. genom hushållsgemenskap.

I den individuella bedömningen ska ställning tas till om resan är nödvändig för att uppnå goda levnadsvillkor. Här ingår bland annat att ta ställning till om resan är nödvändig för att den enskilde ska vara fullt delaktig i samhällslivet och leva som andra när det gäller möjligheten till utrikes semesterresor. Syftet med resan och andra omständigheter som kan ha betydelse för behovsbedömningen behöver klargöras, såsom om den enskilde varit på semesterresor tidigare, hur ofta och när, samt den enskildes sociala situation. Vidare om behovet av personlig assistans under semesterresan helt eller delvis är tillgodosett med redan beviljad personlig assistans, exempelvis om den enskilde kan omfördela redan beviljade medel på grund av att vissa hjälpbehov tillfälligt faller bort samtidigt som andra tillkommer. Den tillfälliga utökningen ska täcka de kostnader som den enskilde har för sin personliga assistans.

Beslut om ekonomiskt bidrag för tillfällig utökning av personlig assistans vid semesterresa utomlands fattas enligt 9 kap 2 § LSS.

10.20.6 Undantag

Två situationer regleras i andra avgöranden och undantas från ovanstående: Den första situationen avser då en person med funktionsnedsättning av särskilda hänsyn behöver åka utomlands för att exempelvis återse sitt hemland, besöka svårt sjuka nära anhöriga och delta i särskild familjehögtid. Den andra situationen kan föreligga vid rehabiliteringsresor i landstingets regi (t.ex. Vintersol). Kammarrätten har ibland funnit att det finns ett kommunalt ansvar att komplettera det stöd ordinarie personal och anhöriga ger.

Den individuella prövningen ska omfatta en helhetsbedömning av den enskildes situation. Beslut fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

10.20.7 Semesterresor inom landet

Vid ansökan om insatser under semesterresa *inom* landet ska hänsyn tas till att människor normalt reser inom landet oftare och att resorna kan vara både kortare och längre samt att ändamålet med semesterresorna kan variera. Det får anses normalt att åka på semester inom landet sommartid, t.ex. för att hälsa på släkt och vänner som bor långt borta eller för att få miljöombyte och rekreation eller bryta social isolering. Även kortare resor vid andra tillfällen på året kan beroende om omständigheterna i det enskilda fallet anses skäligt.

När det gäller semesterresor inom landet är även bestämmelserna i SoL och LSS om bosättningskommunens ansvar vid tillfällig vistelse i annan kommun tillämpliga (kap 11).

Bistånd för semesterresor inom landet enligt SoL

Om en semesterresa bedöms nödvändig för att den enskilde ska uppnå skälig levnadsnivå enligt SoL och den enskilde inte kan genomföra resan utan hjälp av en annan person ska det bistånd som bedöms nödvändigt för att den enskilde ska kunna genomföra en semesterresa beviljas.

Biståndet kan avse ersättning för merkostnader och insatser såsom ledsagning eller hemtjänst. Beslut fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

Insatser enligt LSS vid semesterresor inom landet

Om den enskilde tillhör LSS personkrets och ansöker om en insats enligt lagen för att kunna genomföra en semesterresa ska en bedömning göras av om resan kan anses nödvändig för att den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Om så är fallet och den enskildes behov inte tillgodoses på annat sätt ska insatsen beviljas.

Beslutet kan t.ex. avse ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS eller tillfällig utökning av personlig assistans enligt 9 § 2 LSS.

10.20.8 Hushållsgemenskap vid semesterresor

Om den person som ska hjälpa den enskilde under resan planeras vara en nära anhörig som den enskilde är sammanboende med ska det prövas om det helt eller delvis kan anses ingå som en del i familjegemenskapen att man firar semester tillsammans så att behovet därmed kan tillgodoses (SoL) respektive tillgodoses (LSS) på annat sätt. Det kan i vissa fall, när hjälpbehovet innebär ett så omfattande merarbete för de anhöriga som den enskilde ska fira semester med, att deras eget behov av avkoppling inte blir tillgodosett, vara möjligt att bevilja bistånd i form av omkostnadsersättning för kompletterande insatser av en annan person eller tillfällig utökning av personlig assistans.

10.21 Kontaktperson

Kontaktperson enligt 9 § 4 LSS är en insats som enligt lagens förarbeten är att betrakta som ett icke professionellt stöd av en människa med stort engagemang och intresse för andra människor. En viktig uppgift för kontaktpersonen ska vara att bryta den enskildes isolering genom samvaro och hjälp till fritidsverksamhet. En kontaktperson ska vara en medmänniska. Något krav på särskild yrkeskompetens bör inte ställas. Kontaktpersonen kan också ge stöd i olika situationer som inte är av så komplicerad natur att t.ex. god man eller juridisk expertis bör anlitas.

Kommunens roll är huvudsakligen att vara en förmedlare av kontaktpersoner och att aktivt arbeta för att få människor att engagera sig som kontaktpersoner.

För mer information om handläggning av insatsen kontaktperson enligt LSS, se riktlinjer för stadens kontaktverksamhet enligt SoL, LSS och LVU,

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

10.22 Avlösarservice i hemmet för barn och vuxna

Avlösarservice enligt 9 § 5 LSS innebär att en person tillfälligt övertar omvårdnaden om den enskilde från anhöriga eller andra närstående. Utgångspunkt för insatsen är den enskildes hem. Avlösarservice ska kunna ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer. Det är ofta av stor vikt att kunna få avlösarservice med kort varsel. Genom insatsen ska anhöriga och närstående få avkoppling och kunna utträta sysslor utanför hemmet. Om den enskilde är i behov av stöd för att klara *egna* utflykter och aktiviteter är insatsen *ledsagarservice* aktuell.

Föräldrar och syskon till barn med funktionsnedsättning behöver ofta avlösning för att kunna genomföra egna aktiviteter, t.ex. studier, fritid, kultur. Avlösning kan även vara en förutsättning för att föräldrarna ska kunna ägna sig åt barnets syskon. Familjehemsföräldrar har också rätt till avlösarservice om behov finns och behovet inte tillgodoses på annat sätt. Ibland är det angeläget att föräldrar får vila helt från arbetet med omvårdnaden av barn, även från omvårdnaden av det funktionshindrade barnets syskon. En bedömning ska göras av hela familjens behov. Kompletterande beslut om avlösning för barnets syskon fattas med stöd av 4 kap 1 § SoL. Om avlösarservice är aktuell för ett barn ska ansökan göras av barnets vårdnadshavare.

Om den enskilde omfattas av LSS fattas beslut enligt 9 § 5 LSS. Om den enskilde *inte* omfattas av LSS fattas beslut enligt 4 kap 1 § SoL.

Insatsen ska utformas utifrån den enskildes behov och önskemål och med stor flexibilitet. Önskemål vad gäller val av avlösare ska i möjligaste mån tillgodoses. Avlösarservice enligt LSS och avlösning enligt SoL omfattas av stadens valfrihetssystem enligt LOV.

Insatsen är avgiftsfri oavsett om den ges enligt LSS eller SoL, se tillämpningsanvisningar för avgifter till personer med funktionsnedsättning under 65 år på socialförvaltningens intranät <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

10.22.1 Ersättning för avlösarens utlägg

Ibland kan avlösaren göra kortare utflykter tillsammans med den enskilde. Om den enskilde vid sådana utflykter har utlägg för avlösarens utgifter tillämpas huvudregeln att den enskilde ska ersättas för sina utlägg. Utbetalning av ersättning kan ske efter ett särskilt beslut enligt 4 kap 1 § SoL till den enskilde. I beslutet ska anges inom vilket ekonomiskt intervall aktuella kostnader kan finnas, t.ex. för förtäring, entrébiljett mm. Utlägg redovisas i efterskott mot kvitto. Rutiner liknande de för omkostnadsersättning i samband med ledsagarservice enligt LSS och ledsagning enligt SoL kan tillämpas.

10.23 Korttidsvistelse utanför det egna hemmet

Korttidsvistelse enligt 9 § 6 LSS innebär att en person med funktionsnedsättning tillfälligt, under kortare eller längre tid, vistas i ett korttidshem, hos en korttidsfamilj, deltar i en ”kortkurs” eller lägerverksamhet. Korttidsvistelse utgör ofta en betydelsefull del i den enskildes strävan att så småningom, med stöd, skapa sig ett eget självständigt liv.

Genom korttidsvistelse ska anhöriga kunna ges avlösning och utrymme för avkoppling (prop. 1992/93:159). För den enskilde kan korttidsvistelsen både tillgodose behov av miljöombyte och rekreation och ge möjlighet till personlig utveckling. Insatsen ska också kunna ges som ett led i att bryta ett beroendeförhållande mellan barn och föräldrar. Korttidsvistelsen bör ordnas på ett sådant sätt att den enskilde kan fortsätta sina vanliga dagliga aktiviteter, t.ex. i förskola, skola eller daglig verksamhet.

I begreppet anhörig ingår de som den enskilde delar hushåll med, även familjehem. Insatsen kan fungera både som en regelbunden insats och en insats vid akuta behov.

Barn och ungdomar med funktionsnedsättning som bor hemma eller i familjehem kan även ansöka om korttidsvistelse i Stockholms stads kolloverksamhet. Barn och ungdomar som omfattas av LSS och behöver extra mycket stöd kan beviljas korttidsvistelse på särskilda s.k. LSS-kollo, se kap. 10.23.2 och stadens hemsida <http://www.stockholm.se/FamiljOmsorg/Barn-och-unga/>.

Korttidsvistelse i form av korttidshem omfattas av stadens valfrihetssystem enligt LOV.

Insatsen är avgiftsfri, se tillämpningsanvisningar för avgifter till personer med funktionsnedsättning under 65 år på socialförvaltningens intranät <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.23.1 Behovsbedömning vid ansökan om korttidsvistelse

Vid behovsbedömningen ska den enskildes behov och anhörigas behov av stöd och avkoppling vägas samman och barnperspektivet beaktas.

Enligt praxis är *ett* s.k. rekvisit tillräckligt för att kunna bevilja korttidsvistelse. Det betyder att behov av avlösning för anhörig och behov av miljöombyte för den enskilde var för sig kan ge rätt till korttidsvistelse. Det ena avgörandet gällde en tvåårig flicka (Högsta förvaltningsdomstolen, mål nr 2947-04), det andra en vuxen man med egen bostad (Högsta förvaltningsdomstolen, mål nr 3191-04).

Om den enskilde är i behov av miljöombyte, utan att anhöriga är i behov av avlösning, kan i första hand prövas om insatsen ledsagarservice kan tillgodose behovet av miljöombyte. Om miljöombyte inte kan tillgodoses med ledsagarservice ska korttidsvistelse beviljas även då anhöriga inte är i behov av avlösning.

Om den anhöriga är i behov av avlösning, utan att den enskilde är i behov av korttidsvistelse, kan i första hand prövas om insatsen avlösarservice kan tillgodose behovet av avlösning och utrymme för avkoppling. Om avlösning och utrymme för avkoppling inte kan tillgodoses med avlösarservice ska korttidsvistelse beviljas även om den enskilde inte är i behov av korttidsvistelse. Om den enskilde är ett barn ska barnperspektivet beaktas. I valet mellan avlösarservice och korttidsvistelse ska den enskildes och de anhörigas önskemål tillmätas stor betydelse.

Om den enskilde har behov av medicinska omvårdnadsinsatser under korttidsvistelsen behöver samordning med landstinget ske för att säkerställa tillgången till medicinska omvårdnadsinsatser och nödvändigt expertstöd.

10.23.2 Beslut om korttidsvistelse och insatsens utformning

Om den enskilde omfattas av LSS fattas beslut enligt 9 § 6 LSS.

Om den enskilde inte omfattas av LSS fattas beslut enligt 4 kap.
1 § SoL.

Vid utformningen av insatsen ska stor vikt läggas vid den
enskildes och anhörigas önskemål. Önskemål om att insatsen ska
verkställas hos en korttidsfamilj eller på ett korttidshem ska
beaktas.

Observera att om insatsen verkställs hos en korttidsfamilj så
gäller stadens riktlinjer för kontaktverksamhet enligt SoL, LSS
och LVU i sådant som avser rekrytering, ersättning och
uppföljning. Vidare är Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna
råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem,
jourhem eller hem för vård eller boende (SOSFS 2012:11)
tillämpliga. Se socialförvaltningens intranät
<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

Om insatsen verkställs på ett korttidshem enligt LSS väljer den
enskilde korttidshem inom ramen för stadens valfrihetssystem
enligt LOV med länet som geografisk gräns.

Utredning och beslut om korttidsvistelse på stadens LSS- kollo

Ett beslut om korttidsvistelse på LSS-kollo i stadens regi ska som
huvudregel inte omfatta ett specifikt kollo. Beslut om att bevilja
korttidsvistelse på ett specificerat LSS-kollo som den enskilde
ansöker om ska föregås av en mer noggrann utredning av om den
enskildes behov kan tillgodoses på det önskade kollo. Om det
finns osäkerhet kring detta ska det ingå i utredningen att efter
samtycke kontakta ansvariga för stadens LSS-kolloverksamhet på
socialförvaltningen. De genomför då en behovsinventering och
riskanalys för att säkerställa att den enskilde och övriga
kollodeltagare kan erbjudas en trygg och säker kollovistelse.

Om behov av korttidsvistelse i form av kollo- eller lägervistelse
föreligger men inte kan tillgodoses på det önskade LSS-kollo ska
insatsen beviljas men avslag ges vad gäller verkställighet. Stadens
LSS-kolloverksamhet kan i dessa fall erbjuda ett annat LSS-
kollo.

Utredningen kan i vissa fall utmynna i att en korttidsvistelse på
LSS-kollo inte bedöms tillräcklig för att tillgodose den enskildes
behov. Socialförvaltningens LSS-kolloverksamhet kan i sådana

fall mot ersättning från den beslutande nämnden medverka till alternativa lösningar i form av individuellt anpassade korttidsvistelser.

11.23.3 Avgifter vid korttidsvistelse

Den enskilde, eller föräldrarna om den enskilde är ett barn, står själv för fickpengar och bekostar biobesök, konserter eller andra egna aktiviteter under korttidsvistelsen. Avgift för kost debiteras den enskilde, eller föräldrarna om den enskilde är ett barn, enligt "Tillämpningsanvisningar för avgiftssystemet för personer med funktionsnedsättning under 65 år".

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.24 Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS

Rätten till fritidsverksamhet eller annan pedagogisk verksamhet för alla barn som går i skolan gäller vårterminen ut, till och med juni månad, samma år som barnet fyller 13 år oavsett årskurs. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem om eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl har behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem. Ungdomar med funktionsnedsättning kan behöva en trygg situation och en meningsfull sysselsättning före och/eller efter skoldagen samt under skollov och ferier även efter att fritidsverksamheten upphört.

I prop.1992/93:159 sid. 79 framgår följande om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år:

"Det är därför nödvändigt att ungdomen under sådan tid kan tillförsäkras både en trygg situation och en meningsfull sysselsättning. Behovet av tillsyn och verksamhet kan vara mycket varierande. Det innebär att tillsynen måste kunna utformas flexibelt med utrymme för individuella lösningar. Vissa ungdomar kan behöva tillsyn och hjälp i hemmet. För andra kan kommunens reguljära fritidsverksamheter med personligt stöd vara det bästa alternativet. I vissa situationer kan det vara lämpligt att anordna särskilda grupper för att tillgodose önskemål som kan finnas bland funktionshindrade ungdomar om att träffa andra ungdomar i en likartad situation."

Om ungdomen omfattas av LSS och har ett behov av korttidstillsyn som inte är tillgodosett, har han eller hon rätt till insatsen.

10.24.1 Tillämpning

Beslut om korttidstillsyn fattas fr.o.m. höstterminen det år ungdomen fyller 13 år, eller från och med juli månad, i de fall den enskilde begär det. Undantag från denna huvudregel är om ungdomen fyller 13 år före vårterminens slut och begär insatsen från den tidpunkten. Insatsen ska då beviljas från och med ansökningsmånaden.

Efter att skolschablonen upphört faller kostnader för korttidstillsyn inom den beslutande stadsdelsnämndens budget för stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

10.24.2 Barn och ungdomar i bostad med särskild service

För barn och ungdomar i bostad med särskild service ingår fritidsverksamhet i boendet. Korttidstillsyn för dessa barn och ungdomar ska i första hand tillgodoses inom ramen för boendeinsatsen. Om det av pedagogiska och sociala skäl krävs något annat än vad boendet kan erbjuda kan insatsen korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS vara en relevant insats. Den stadsdelsnämnd som beviljat bostad med särskild service utreder, fattar beslut och har det ekonomiska ansvaret för korttidstillsyn, som är ett komplement till boendet. Ansökan om insatsen görs hos stadsdelsnämnden.

Stadsdelsnämnden fattar beslut om insatsen såväl för de ungdomar som är inskrivna i särskolan som för de som inte är inskrivna och där ungdomarna i båda fallen omfattas av LSS. I bägge fallen ansvarar stadsdelsnämnden praktiskt och ekonomiskt för att insatsen verkställs.

10.24.3 Krav på utformning och kvalitet

All korttidstillsyn ska utformas med utrymme för flexibla lösningar och utgå från den enskildes behov. Det kan t.ex. innebära att ungdomen kan gå kvar i sitt fritidshem eller ingå i en grupp med andra ungdomar med funktionsnedsättning, integrerad i någon parklek eller fritidsgård. Det kan förekomma att insatsen kan beviljas även om vårdnadshavaren är hemma. Genom insatsen ska ungdomen erbjudas en avkopplande och aktiv fritid i

trygg miljö med goda vuxenförebilder. Den ska främja social gemenskap samt ge fysisk och psykisk stimulans.

Korttidstillsyn beviljas i regel mellan kl.06.30-18.30 vilket är samma förhållande som för ordinarie skolbarnsomsorg.

Korttidstillsyn kan om behov föreligger även beviljas på annan tid än de angivna öppettiderna. Korttidstillsyn kan beviljas under hela den tid elever går i gymnasieskolan. Enskilda anordnare av korttidstillsyn ska ha Inspektionen för vård och omsorgs tillstånd.

Observera att det är viktigt att i beställningen tydligt beskriva ungdomens behov av omvårdnad, tillsyn och aktiviteter samt att följa upp utförarens genomförandeplan och insatsens kvalitet. Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år fattas enligt 9 § 7 LSS.

10.24.4 Skolskjuts

Skolskjuts beviljas inte för elever som åker ytterligare en resa än den fram och tillbaka till skolan.

Exempel: Resa 1: hem – skola.

Resa 2: skola – korttidstillsyn.

Resa 3: korttidstillsyn – hem.

Den tredje resan är således inte en skolresa och får därför bekostas av stadsdelsnämnden. Med "hem" i exemplet menas föräldrahem, barnboende eller korttidshem. Resor till och från korttidstillsyn under lov, förutom den tredje resan, bekostas av skolan.

10.24.5 Resor för ungdomar i statlig specialskola

För ungdomar som går i statlig specialskola gäller andra regler enligt statligt reglemente. Staten betalar endast resa till och från skolan. Hemresan betalas inte om man har annan verksamhet i anslutning till skoldagen (fritids eller korttidstillsyn). För barn upp till 12 år som går på fritids betalar Utbildningsförvaltningen dessa resor. Hemresor för barn över 12 år som beviljats korttidstillsyn bekostas av stadsdelsnämnden.

10.24.6 Skolungdomar över 12 år som inte omfattas av LSS

Ungdomar över 12 år med funktionsnedsättning som inte omfattas av LSS och som har behov av korttidstillsyn som inte kan

tillgodoses inom stadens fritidsverksamhet eller på annat sätt kan ha rätt till insatsen som bistånd enligt SoL. Den enskilde ansöker om biståndet. Beslut fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

10.25 Boendeformer för barn med behov av särskilt stöd

10.25.1 Allmänna principer

Ett av socialtjänstens främsta mål är att skapa förutsättningar för att barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska kunna växa upp i sina föräldrahem. Boende i familjehem eller i bostad med särskild service är en insats som kan komma i fråga först om barnet, trots stödotsatser i hemmet, inte kan bo kvar. Insatsen ska ses som ett komplement till boendet i föräldrahemmet. I valet mellan familjehem och bostad med särskild service bör ingå att på ett ingående sätt och med hjälp av expertstöd bearbeta valsituationen mellan t.ex. familjehem och bostad med särskild service.

Bostad med särskild service för barn och ungdom är en insats som riktar sig till de barn som har ett speciellt behov av stöd. Det är i första hand ett stort omvårdnadsbehov som gör att denna insats kan bli aktuell. Boende utanför det egna hemmet beslutas av stadsdelsnämnden med stöd av LSS eller SoL.

När barn beviljas boende i familjehem eller bostad med särskild service enligt 9 § 8 LSS ska handläggaren tillämpa de riktlinjer, kunskaper och metoder som används inom individ- och familjeomsorgen, bland annat vad gäller utredning, uppföljning och umgänge med föräldrar.

Beslut familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt 9 § 8 LSS ska följas upp minst två gånger per år för att säkerställa kvaliteten i insatsen och att behovet av insatsen inte förändras. Handläggaren bör vidare besöka barnet eller på annat sätt ha kontakt med barnet minst fyra gånger per år för att försäkra sig om att barnets behov av stöd under trygga förhållanden tillgodoses. Yngre barn samt barn och ungdomar som nyligen har beviljats insats kan behöva tätare kontakt. Samma krav ska gälla som för uppföljning av familjehem och hem för vård och boende (HVB) enligt SoL inom stadens individ- och familjeomsorg. Se särskilda riktlinjer och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn

och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende (SOSFS 2012:11).

Kommunen och landstinget ansvarar för att genom samverkan se till att barn och ungdomar som beviljas familjehem eller bostad med särskild service får tillgång till nödvändig undervisning, habilitering, hjälpmedel etc. Handläggaren ska efter samtycke kontakta barnets skola och andra huvudmän som ger insatser till barnet för att säkerställa att barnets samtliga behov av stöd och insatser tillgodoses. En individuell plan enligt 10 § LSS för samordning av insatser ska alltid erbjudas barnet. Alternativt kan samtycke inhämtas till en individuell plan enligt 2 kap 7 § SoL om insatser behöver samordnas med andra huvudmän eller aktörer.

Bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt LSS omfattas av stadens valfrihetssystem enligt LOV.

Vid barn- och ungdomsboende enligt SoL tillämpas riktlinjerna Barn och ungdomsärenden - riktlinjer för handläggning och dokumentation. Se socialförvaltningens intranät och stadens riktlinjer för familjevård för barn och ungdom, se <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

Se även riktlinjer för handläggning av föräldrars ersättning för placerade barn och tillämpningsanvisningar för stadens avgiftssystem för personer under 65 år på socialförvaltningens intranät <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.25.2 Boende i familjehem

För barn med funktionsnedsättning som trots olika stödåtgärder inte kan bo hos sina föräldrar är familjehem, som innebär att barnet bor hos en annan familj än den egna, en möjlig insats. Med familjehem enligt LSS avses enligt lagens förarbeten en frivilligt vald boendeform som i första hand bör ses som ett komplement till föräldrahemmet. Enligt förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade är ett familjehem enligt LSS detsamma som i 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen, det vill säga ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.

Inför att insatsen påbörjas ska det alltid upprättas dels en beställning och en genomförandeplan, dels ett avtal med familjehemmet. I beställningen ska barnets förutsättningar och behov inom olika livsområden beskrivas samt individuella mål för insatsen. I genomförandeplanen ska det framgå hur insatsen ska utformas konkret och vilka andra huvudmän eller aktörer som barnet behöver ha kontakt med. Befintliga uppgifter överlämnas till den enhet eller avdelning som har till uppgift att rekrytera och utreda familjehem – se stadens riktlinjer Familjevård för barn och ungdom.

Stadens riktlinjer för familjevård för barn och ungdom reglerar bl.a.

- aktuella schabloner för omkostnads- och arvodesersättning till familjehemmet
- kriterier för val av familjehem
- hur stöd till barn, föräldrar och familjehem ska utformas.

Beslut om familjehem fattas enligt 9 § 8 LSS. För barn som inte omfattas av LSS men som till följd av funktionsnedsättning har behov av familjehemsinsats, t.ex. för sin skolgång, kan beslut fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

Även barn som omfattas av LSS kan leva under sådana omständigheter eller på ett sådant sätt att barnet behöver placeras för vård utanför det egna hemmet med stöd av SoL eller LVU. Det kan handla om att föräldrarna brister i omsorgen om barnet eller att barnet riskerar att utvecklas ogynnsamt. Om föräldrarna samtycker till en vårdplan enligt 11 kap 3 § SoL fattar stadsdelsnämnden beslut om vård. Om samtycke inte lämnas fattas beslut av förvaltningsrätt enligt LVU.

10.25.3 Bostad med särskild service för barn och ungdomar

För barn med speciella behov, som inte kan bo i föräldrahemmet och som kräver omvårdnad av personal med speciell kompetens, kan bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt 9 § 8 LSS vara ett bättre alternativ än familjehem. I en bostad med särskild service bor några barn eller ungdomar tillsammans och har tillgång till personal dygnet runt. Behövet av insatsen kan vara föranlett av att barnet eller ungdomen på grund av funktionsnedsättning behöver undervisning eller medicinsk eller annan vård som inte finns tillgänglig i hemkommunen. Utvecklingsstörning i kombination med döv-blindhet eller autism är exempel på funktionsnedsättningar som kräver specialanpassning eller speciell kompetens.

I beställningen till utföraren ska barnets förutsättningar och behov inom olika livsområden beskrivas samt individuella mål för insatsen. Beställningen ska även omfatta åtgärder och insatser som andra huvudmän ansvarar för. Kommunen och landstinget ansvarar för att genom samverkan se till att barn och ungdomar som beviljas bostad med särskild service får tillgång till nödvändig undervisning, medicinsk eller annan vård eller specialiserad verksamhet, såsom habilitering, hjälpmedel mm. Handläggaren ska därför efter samtycke kontakta barnets skola och andra huvudmän som ger insatser till barnet för att säkerställa att barnets samtliga behov av insatser tillgodoses.

Bostad med särskild service kan vara aktuell för barn och ungdomar i alla åldrar fram tills att skolgången upp till och med gymnasienivå upphör. Nedre åldersgräns saknas bl.a. mot bakgrund av att vissa barn har stora behov av kvalificerad särskilt utbildad personal och teknisk utrustning. Insatsen ska vara utformad så att den ger barnet eller ungdomen goda möjligheter att behålla en bra kontakt med föräldrar, vårdnadshavare och syskon. Barnets föräldrar och vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i planeringen av insatsen.

För de barn och ungdomar som till följd av funktionsnedsättning behöver bostad med särskild service och omfattas av LSS fattas beslut enligt 9 § 8 LSS. Om barnet eller ungdomen har behov av bostad med särskild service till följd av funktionsnedsättning men inte omfattas av LSS fattas beslut enligt 4 kap 1 § SoL.

Avgifter regleras i tillämpningsanvisningar för avgifter inom stöd och service till personer under 65 år. Se socialförvaltningens intranät

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.26 Boendeformer med särskilt stöd för vuxna

10.26.1 Allmänna principer och förutsättningar

Många personer med omfattande funktionsnedsättning tillbringar en stor del av sin dag i det egna hemmet. Därför är bostaden särskilt betydelsefull för dessa personer.

Bostad med särskild service kan bli aktuellt då den enskilde trots stöd inte klarar ett vanligt boende.

Kommunen har enligt 18 § HSL ett ansvar att erbjuda god hälso- och sjukvård åt personer som bor i bostad med särskild service enligt 5 kap 7 § SoL och, enligt förarbetena till LSS, för bostad med särskild service enligt 9 § 9 LSS. Ansvaret innebär ett basansvar för hälso- och sjukvård som omfattar insatser från sjuksköterska, arbetsterapeut och sjukgymnast samt hjälpmedel. I enlighet med en principöverenskommelse mellan länets kommuner och landstinget utför landstinget den kommunala hälso- och sjukvården i stadens LSS-boenden.

Att kommunen är huvudman för hälso- och sjukvården innebär bl.a. att bostad med särskild service enligt LSS omfattas av medicinskt ansvarig sjuksköterskas (MAS) ansvar. Varje stadsdelsnämnd har vidare kostnadsansvar för inkontinenshjälpmedel i bostad med särskild service enligt SoL och LSS.

I LSS och SoL framgår att insatserna ska utformas i samråd med den enskilde och att han eller hon ska ha största möjliga inflytande över hur insatserna planeras och utförs. Den enskilde har dock ingen ovillkorlig rätt att kräva att insatsen utförs av en viss utförare eller på en viss adress.

Om den enskilde i sin ansökan om bostad med särskild service anger önskemål om särskild utformning såsom en specifik adress, ska som huvudregel denna del av ansökan avslås och hanteras som en verkställighetsfråga. Ibland kan emellertid valet av utförare eller adress för insatsen ha en avgörande betydelse för att den enskilde genom insatsen ska anses uppnå goda levnadsvillkor. Det kan då övervägas om utformningen i dessa delar ska ingå i beslutet om insats. Det är stadens uppfattning att ett beslut om boende som verkställs i en annan kommun bör omfatta utformningen, dvs. den särskilda adressen, även om den enskilde inte själv begär det. I beslutet ska de särskilda skäl till varför beslutet verkställs i en annan kommun anges med förbehållet att verkställigheten kan komma att ändras när insatsen kan erbjudas i staden.

Se PM "Den enskildes rätt att påverka utformningen av insats",
stadsledningskontorets juridiska avdelning, på
socialförvaltningens intranät
<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

Insatsen bostad med särskild service för vuxna enligt LSS (gruppboende och serviceboende) omfattas av stadens valfrihetssystem enligt LOV.

Observera att den enskilde kan ha rätt till KBH (Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning). För mer info om KBH, se riktlinjer och tillämpningsanvisningar.

10.26.2 Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS

Med insatsen *bostad med särskild service* avses ett boende med fast personalstöd. I insatsen ingår att den enskilde får stöd att genomföra dagliga aktiviteter såväl i som kring bostaden. Genom insatsen ska den enskilde få en fullvärdig lägenhet där hyreslagens regler är tillämpliga. Huvudformerna för bostad med särskild service är gruppboende och serviceboende. I såväl gruppboende som serviceboende ingår omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter som en del av insatsen.

Gruppboende

Gruppboende är till för personer som har ett *omfattande* tillsyns- och omvårdnadsbehov. I insatsen ingår att det ska finnas fast personal i själva gruppboenden. Att beviljas insatsen gruppboende innebär bl.a. att den enskilde garanteras en egen fullvärdig lägenhet. Antalet lägenheter i en gruppboende utgörs normalt av fem lägenheter. En gruppboende kan vara placerad i ett vanligt flerfamiljshus eller i friliggande småhus. I gruppboenden ska det även finnas gemensamma utrymmen för umgänge.

Insatsen bostad med särskild service utgår underförstått från att den som beviljas insatsen är ensamstående. Det framgår bland annat av de krav som ställs på gruppboendets utformning. Det förekommer emellertid att en enskild efterfrågar att få dela lägenhet i gruppboenden med en annan person. Staden bör som huvudprincip pröva möjligheterna att tillmötesgå sådana önskemål, genom en omsorgsfull bedömning av förutsättningarna för sammanboende i varje enskilt fall.

Det ska stå klart att den enskildes behov av insatsen kvarstår vid de ändrade förhållanden som ett sammanboende innebär och att den andra personen också har behov av insatsen. Det ska också säkerställas att insatsen till den enskilde och övriga boende kan ges med fortsatt god kvalitet. Här ska även beaktas om gruppboendets fysiska utformning tillåter fler boende, LSS-tillståndets omfattning och andra omständigheter som kan ha betydelse i frågan.

Beslut om bostad med särskild service i form av gruppboende fattas enligt 9 § 9 LSS.

Serviceboende

En serviceboende utgörs av fullvärdiga lägenheter som är geografiskt samlade. Personligt stöd ska ges i den omfattning den enskilde behöver. Detta stöd ska utgå från en fast personalgrupp. De som bor i en serviceboende bör ha tillgång till samvaro i en gemensamhetslokal eller träffpunkt. I anslutning till denna lokal kan även personalens bas inrymmas.

Boende med särskild service i form av serviceboende kan vara lämplig för personer som inte klarar av att bo i ordinärt boende men som inte har ett så omfattande hjälpbehov att ett boende i gruppboende är nödvändigt.

Beslut om bostad med särskild service i form av serviceboende fattas enligt 9 § 9 LSS.

10.26.3 Andra behov som rör boendet

Bidrag till bostadsanpassning

Bidrag till bostadsanpassning kan ges till personer med funktionsnedsättning som behöver anpassa grundläggande funktioner i sin bostad (hyresrätt, bostadsrätt eller eget hus) för att t.ex. kunna förflytta sig in och ut, mellan olika rum eller använda badrummet och köket. Bostadsanpassning innebär alltså att något i bostadens eller fastighetens utformning, eller utomhus i direkt anslutning till fastigheten, byggs om eller förändras. Hjälpmedel och annat lösöre räknas däremot inte som bostadsanpassning.

Bostadsanpassningsbidrag handläggs av Stockholms stadsbyggnadskontor, Bostadsanpassningsavdelningen. För mer information se

<http://www.stockholm.se/ByggBo/Bostadsanpassning/>.

Generellt gäller att det är viktigt att på ett tidigt stadium beakta behov av bostadsanpassning i alla utredningar som rör insatser i hemmet. Handläggaren ska informera den enskilde om möjligheten till bostadsanpassning och om vart man kan vända sig. Behov av bostadsanpassning ska *alltid* utredas innan s.k. dubbel assistans beviljas. Stadsbyggnadskontorets bostadsanpassningsavdelning kan ge förtur åt ärenden som avser bostadsanpassning för personer som har behov av dubbel assistans, se kap 10.4.12.

Förmedling av bostad efter ansökan om förtur

Den enskilde har möjlighet att ansöka om förtur till en anpassad bostad hos bostadsförmedlingen. I sådant fall ansvarar bostadsförmedlingen för behovsbedömning och beslut om förtur på medicinska och sociala grunder.

Behovet av förtur till lägenhet ska framgå av ansökan och styrkas med intyg. För mer information se Stockholms stads bostadsförmedling AB hemsida

<http://www.bostad.stockholm.se/Om-bostadskon/Fortur/>.

Om den enskilde väljer att ansöka om medicinsk eller social förtur ska handläggaren göra en grundutredning som beskriver den enskildes funktionsnedsättning och behov av anpassad bostad. Handläggaren ska sedan hjälpa den enskilde med ansökan om förtur hos Stockholms bostadsförmedling AB och med att inhämta och bifoga nödvändiga intyg från behandlande läkare, arbetsterapeut m.fl. inklusive handläggarens egen grundutredning.

Annan särskilt anpassad bostad enligt LSS

Insatsen annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 9 LSS innebär att kommunen beviljar en person med funktionsnedsättning en bostad som är utformad och anpassad efter dennes behov. En sådan bostad är vanligen en fullvärdig lägenhet i det normala bostadsbeståndet, som med hjälp av bostadsanpassning utgör ett fullgott boende. Personal och omvårdnad ingår *inte* som en del i insatsen, inte heller kultur- och fritidsverksamhet. Behövligt stöd och service, t.ex. ledsagarservice, hemtjänst och personlig assistans, ges i stället inom ramen för SoL, LSS och socialförsäkringsbalken.

Annan särskilt anpassad bostad enligt LSS bör ha en viss grundanpassning och kan beviljas efter att alla andra möjligheter till anpassat boende har prövats och en sådan bostad är det enda alternativ som kvarstår för att den enskilde ska kunna få sitt behov av ett fullgott boende tillgodosett. Insatsen annan särskilt anpassad bostad enligt LSS ska inte förväxlas med bidrag till bostadsanpassning som handläggs av Stockholms stadsbyggnadskontor, Bostadsanpassningsavdelningen.

Insatsen verkställs efter handläggarens behovsbedömning och gynnande beslut av Stockholms stads bostadsförmedling AB. Behovet av insatsen ska styrkas med intyg från behandlande läkare, arbetsterapeut m.fl.

Observera att bostadsförmedlingens bedömning av den enskildes förutsättningar att klara ett eget boende *alltid* ska inhämtas som en del i utredningen *innan* beslut om annan särskilt anpassad bostad fattas. Det är ett villkor från bostadsförmedlingen, men ingår också som en del i att klargöra om den enskildes behov av boende tillgodoses genom den sökta insatsen.

Handläggaren ska även utreda möjligheten att tillgodose behovet genom bostadsanpassning av den enskildes nuvarande bostad. En person som flyttar till en annan särskilt anpassad bostad kan vara berättigad till KBH (Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning) för merkostnader som ett sådant boende kan medföra. Se tillämpningsanvisningar för KBH på Socialförvaltningens intranät

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>

9

Staden är skyldig att bevilja en ansökan om annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 9 LSS om den enskilde har behov av insatsen och behovet inte är tillgodosett efter att alla andra till buds stående möjligheter till ett fungerande anpassat boende prövats. Genom insatsen ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor. Stockholms kommun utgör geografisk gräns för var insatsen kan tillhandahållas.

Beslut om insatsen annan särskilt anpassad bostad fattas enligt 9 § 9 LSS.

10.26.4 Boendeformer enligt SoL

Enligt 5 kap 7 § SoL ska socialnämnden medverka till att den enskilde får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Om behovet inte kan tillgodoses med stöd i det egna boendet ska kommunen erbjuda bostäder med särskild service till dem som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring och behöver ett sådant boende. Den enskildes behov avgör form av bostad.

Bostad med särskild service

Bostad med särskild service enligt SoL är en permanent boendeform och utgörs vanligen av gruppboende, serviceboende eller sjukhem. Personer med funktionsnedsättning som inte omfattas av LSS men som på grund av sin funktionsnedsättning är i behov av ett boende med särskild service kan beviljas insatsen enligt SoL.

För särskilda boendeformer enligt SoL gäller att boendet och omvårdnaden ska vara så utformade att den enskildes kapacitet och resurser tillvaratas. Den enskilde ska få hjälp att träna för att behålla sina funktioner. Vidare ska den enskilde få stöd att bevara sitt sociala och kulturella nätverk.

Boende på sjukhem är avsett för personer där andra boendeformer eller omvårdnad i hemmet inte längre är möjligt. Sjukhemmet ska förutom god omvårdnad också kunna erbjuda möjlighet till utevistelse och andra aktiviteter. Alla som vill ska erbjudas eget rum.

Avgifter regleras i stadens tillämpningsanvisningar för avgifter till personer under 65 år, se Socialtjänst- och arbetsmarknadens intranät
<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

Beslut om bostad med särskild service fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

10.27 Övriga boendeformer för vuxna enligt SoL

Biståndet *övriga boendeformer för personer med funktionsnedsättning enligt SoL* avser tillfälliga boendeformer, exempelvis institutionsboende med tillstånd enligt Hem för vård och boende, HVB eller familjehemsboende.

10.27.1 Försöks- och träningslägenheter

Försöks- och träningslägenheter är en resurs för vuxna personer som p.g.a. missbruks-, psykiska eller andra allvarliga sociala problem behöver stöd från socialtjänsten för att erbjudas, klara och behålla ett eget boende.

Beslut om försökslägenhet fattas enligt 4 kap 2 § SoL. Beslutet ska alltid föregås av en behovsprövning enligt 4 kap 1 § SoL.
Beslut om träningslägenhet fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

Se vidare stadens särskilda riktlinjer för handläggning av försöks- och träningslägenheter på
<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.27.2 Familjehem eller Hem för vård eller boende (HVB)

Om en utredning visar att den enskilde har behov av vård, behandling eller omvårdnad i slutna former eller stödboende kan den enskilde beviljas familjehem eller hem för vård eller boende, HVB. En placering i HVB ska ses som ett mer skyddat boende under en kortare tid. Landstinget ansvarar för hälso- och sjukvårdsinsatser i HVB.

Beslut om hem för vård eller boende (HVB) fattas enligt SoL 4 kap 1 §.

Landstinget ansvarar för beslut om hälso- och sjukvårdsåtgärder enligt HSL.

Se vidare riktlinjer för handläggning inom socialpsykiatri

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.28 Daglig verksamhet, sysselsättning och dagverksamhet

10.28.1 Allmänna principer

Den som till följd av funktionsnedsättning saknar sysselsättning utanför hemmet kan få daglig verksamhet enligt LSS 9 § 10 LSS alternativt sysselsättning eller dagverksamhet enligt 4 kap 1 § SoL. De flesta som ansöker om daglig verksamhet enligt LSS är ungdomar som snart ska lämna gymnasiesärskolan. Andra söker först efter några år, när de haft kontakt med Arbetsförmedlingen men inte lyckats hitta en plats på arbetsmarknaden. Personer med funktionsnedsättning som inte omfattas av LSS personkrets 1 eller 2 och som har svårt att klara ett arbete eller utbildning kan ansöka om bistånd i form av sysselsättning enligt SoL. För personer som inte bedöms kunna klara ett arbete och som har behov av meningsfull sysselsättning där omvårdnad ingår kan dagverksamhet enligt SoL vara ett alternativ.

Alla personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att pröva sina möjligheter att få ett arbete. Särskilt i övergången mellan skola och arbetsliv behöver den enskilde stöd som möjliggör detta.

Vid en ansökan om daglig verksamhet eller sysselsättning ska det klargöras om den enskilde har fått nödvändig hjälp från andra aktörer innan insats eller bistånd beviljas. Arbetsförmedlingen kan efter den enskildes samtycke behöva kontaktas för en bedömning av om den enskilde bör aktualiseras där, exempelvis för

kartläggning av de egna förutsättningarna för arbete eller för arbetsförberedande och arbetslivsinriktade insatser. En remiss kan skickas till Arbetsförmedlingen Unga Funktionshindrade med frågeställningen om den enskilde för närvarande anses klara av att delta i Arbetsförmedlingens aktiviteter och om inte, för hur lång tid.

Daglig verksamhet eller sysselsättning kan ibland ingå som en del i en längre planering med målet att klara ett arbete. I dessa fall är samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och andra berörda aktörer såsom exempelvis landstinget nödvändig. Om den enskilde har försörjningsstöd kan samverkan med Jobbtorg Resurs bli aktuell.

Om det av medicinska och andra underlag redan är uppenbart att den enskilde saknar förutsättningar för arbete och har behov av daglig verksamhet eller sysselsättning är en utredning hos Arbetsförmedlingen eller Jobbtorg Resurs överflödig. Gymnasiesärskolan gör en egen bedömning av vilka elever som kommer att behöva daglig verksamhet och vilka som ska aktualiseras hos Arbetsförmedlingen. Skolans bedömning kan utgöra ett viktigt underlag i handläggarens utredning.

Handläggaren ska tillsammans med den enskilde formulera tydliga och konkreta mål för den insats som beviljas. Målen ska formuleras med hänsyn till vilken personlig utveckling den enskilde vill uppnå genom insatsen och hur den enskildes delaktighet i samhället ska främjas. Om den enskilde på kort eller lång sikt vill kunna klara av någon form av arbete ska detta vara utgångspunkten. Om den enskildes behov mer handlar om att få en meningsfull vardag med aktiviteter som ger personlig utveckling och främjar delaktighet utan inriktning på arbete bör konkreta mål formuleras för detta. Målen ska framgå i beställningen av insatsen samt följas upp och utvärderas. En individuell plan kan vara ett värdefullt instrument där beslutade och planerade åtgärder upprättas i samråd med den enskilde och där den enskildes egna mål och önskemål dokumenteras.

10.28.2 Daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS

Den som tillhör LSS personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig har rätt till daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS. Det finns dock inget som hindrar att en person som fyllt 65 år kan få behålla sin insats för att förebygga isolering och passivisering (prop. 1992/93:159).

I praxis tillämpas numera 67 år som en övre gräns för yrkesverksam ålder.

Den dagliga verksamheten bör enligt lagens förarbeten kunna rymma såväl aktiviteter med habiliterande inriktning som mer produktionsinriktade uppgifter. Den bör ha som syfte att bidra till personlig utveckling och att främja delaktighet i samhället. Ett övergripande mål bör vara att den enskilde på kortare eller längre sikt ska utveckla sina möjligheter till arbete. Stor hänsyn ska tas till den enskildes önskemål om inriktning på verksamheten.

I daglig verksamhet enligt LSS ingår omvårdnad. Det innebär att personal på dagliga verksamheter ska kunna ge ett anpassat stöd och vara väl förtrogen med funktionsnedsättningens innebörd. Även behov av en anpassad miljö i den dagliga verksamheten, t.ex. genom hjälpmedel, bör uppmärksammas.

Rätten till daglig verksamhet gäller oavsett den enskildes försörjningssituation och påverkas inte av om den enskilde har t.ex. aktivitetsersättning, sjukersättning eller försörjningsstöd. Den enskilde kan även vara arbetssökande om det är ett krav för rätt till ersättning från socialtjänsten eller annan myndighet, om villkoren för övrigt är uppfyllda och behovet inte tillgodoses på annat sätt. Om behovet däremot tillgodoses genom åtgärder hos en annan huvudman eller myndighet har det betydelse för rätten till insatsen.

Om den enskildes beslut om daglig verksamhet är en del i en längre planering med målet att den enskilde på sikt ska klara arbete eller studier kan det i en sådan övergång finnas behov av att inte omedelbart fatta nytt beslut om upphörande av insats. I de fall det är osäkert hur andra aktiva åtgärder, arbete eller studier, kommer att fungera för den enskilde ska det i staden vara möjligt att under en övergångsperiod kunna avvakta med ett sådant beslut. Någon garanti för att den enskilde ska få återvända till sin nuvarande dagliga verksamhet kan dock inte ges.

Beslut om daglig verksamhet fattas enligt 9 § 10 LSS. Insatsen kan beviljas på heltid eller deltid.

Daglig verksamhet enligt LSS omfattas av stadens valfrihetssystem enligt LOV,
se LOV-anvisningar

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>

Den som deltar i daglig verksamhet har rätt till habiliteringsersättning. Habiliteringsersättning ges även för tid som den enskilde deltar i undervisning vid Lärvux som sammanfaller med den dagliga verksamheten. Daglig verksamhet är en avgiftsfri insats.

Den enskilde betalar avgift för lunch.

Se vidare stadens tillämpningsanvisningar för avgifter till personer under 65 år på Socialförvaltningens intranät <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

Turbundna resor till och från daglig verksamhet

Turbundna resor till och från daglig verksamhet som kommunen ansvarar för enligt avtal med landstingets färdtjänstnämnd ska i första hand ses som en ren verkställighet och kräver inget särskilt beslut. Om den enskilde inte får turbundna resor ska en ansökan kunna prövas enligt 4 kap § 1 SoL. Utredningen ska avse behovet av resor med taxi eller specialfordon till och från den dagliga verksamheten och genomförs på samma sätt som om ansökan gällde färdtjänst. Utgångspunkten ska vara att den enskilde inte ska få det sämre än om frågan behandlats som ett färdtjänstärende. Den enskilde ska inte debiteras någon avgift.

Personer som har färdtjänsttillstånd reser även kostnadsfritt med kollektiva färdmedel vid SL. Personer som saknar färdtjänsttillstånd och inte åker med turbundna resor men måste använda kollektiva färdmedel för att ta sig till och från sin dagliga verksamhet har rätt till ett månadskort vid SL som den beslutande nämnden betalar.

Behov av andra insatser vid sidan om daglig verksamhet

I planeringen av daglig verksamhet, eller inför en övergång till praktik, arbete eller studier, bör behovet av boendestöd, hemtjänst eller andra insatser som kan underlätta för den enskilde att hantera vardagen övervägas.

I de fall den enskilde bor kvar hemma hos förvärvsarbetande föräldrar, bör utredningen även omfatta hur den enskilde klarar av att vara hemma på egen hand om han eller hon av något skäl inte kan delta i sin dagliga verksamhet, t.ex. vid sjukdom eller om verksamheten har stängts för planeringsdag. Frågan bör efter den enskildes samtycke även ställas till föräldrarna. Den enskilde kan

exempelvis beviljas boendestöd eller hemtjänst för sådan tid, beroende på den enskildes stödbehov.

10.28.3 Sysselsättning enligt SoL

Enligt 5 kap 7 § SoL ska socialnämnden medverka till att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får meningsfull sysselsättning. Om behovet av meningsfull sysselsättning inte kan tillgodoses på annat sätt har den enskilde rätt till biståndet. Den enskilde ska kunna erbjudas sysselsättning av god kvalitet. Utbudet ska kunna variera från enklare till mer avancerade uppgifter. Insatsen ska ha ett klart syfte för den enskilde och ge stöd att upprätthålla och utveckla sina resurser. Omvårdnad ingår *inte* i sysselsättning enligt SoL.

Beslut om bistånd i form av sysselsättning fattas enligt 4 kap. 1 § SoL .

Sysselsättning beskrivs utförligt i riktlinjer för utredning, dokumentation mm inom stadens socialpsykiatri, se socialförvaltningens intranät

<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

10.28.4 Dagverksamhet enligt SoL

Dagverksamhet kan beviljas den som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning har behov av regelbunden tillsyn, träning och social samvaro. Personer med demenstillstånd och andra sjukdomar eller funktionsnedsättningar kan ha behov av biståndsbedömd dagverksamhet för att behålla psykiska och fysiska funktioner samt förebygga social isolering. För anhöriga som vårdar en närstående kan avlastning i form av dagverksamhet vara en viktig stödinsats. Omvårdnad ingår i biståndsbedömd dagverksamhet enligt SoL.

Beslut om dagverksamhet fattas enligt 4 kap 1 § SoL.

Enligt stadens avgiftssystem för personer under 65 år betalar den enskilde omsorgsavgift och avgift för lunch.

Turbundna resor till och från dagverksamhet

Samma regler och tillämpning som för daglig verksamhet enligt LSS gäller för turbundna resor till och från dagverksamhet enligt SoL, Se kap 10.28.2.

11. Bosättningskommunens och vistelsekommunens ansvar

I 2 a kap SoL och i 16-17 §§ LSS finns bestämmelser om kommunens ansvar för stöd och hjälp till den enskilde och om ansvarsfördelningen mellan bosättningskommunen och vistelsekommunen. Reglerna syftar till att förtydliga kommunernas ansvar och därigenom skapa bättre förutsättningar för att undvika tvister och stärka den enskildes rättssäkerhet samt underlätta för den enskilde i kontakterna med kommuner. Den enskilde ska i de flesta fall inte behöva ha kontakt med olika kommuner i fråga om sina behov av insatser.

Nedan följer en kortfattad sammanställning av bestämmelserna. En utredning som avser insatser i en annan kommun bör inledas med att samtycke inhämtas till att information som bedöms nödvändig för utredningen kan lämnas till den andra kommunen. Om nödvändigt utredningsunderlag inte kan inhämtas kan det leda till att insatsen inte kan beviljas då behovet inte är visat. På socialförvaltningens intranät finns även ett PM från stadsledningskontorets juridiska avdelning, "Nya bestämmelser i SoL och LSS", se <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

Se även Socialstyrelsens Meddelandeblad Nr 3, 2011, Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun – nya bestämmelser den 1 maj 2011 och Cirkulär 11:29, Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun, Sveriges kommuner och landsting (SKL).

11.1 Regler om ansvar kommuner emellan enligt SoL

11.1.1 Bosättningskommunens ansvar

En och samma kommun ska så långt det är möjligt ha ett samlat ansvar för stöd och hjälp som den enskilde har behov av. Det är den enskildes bosättningskommun som ska ha ett sammanhållet ansvar. Bosättningskommunen ansvarar för stöd- och hjälpinsatser till den enskilde oavsett om han eller hon vistas i

kommunen eller i en annan kommun (2 a kap 3 § SoL).

Bosättningskommunen utreder behovet, fattar beslut, verkställer och finansierar de stöd- och hjälpinsatser som den enskilde kan behöva.

En förutsättning för att en kommun ska kunna ta sitt ansvar som bosättningskommun är att det är klarlagt att det är den kommunen som är bosättningskommun. I annat fall gäller vistelsekommunens ansvar. Med bosättningskommun avses:

- *Den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt.* Det är i de flesta fall den kommun där den enskilde är eller borde vara folkbokförd. Ledning kan hämtas i folkbokföringslagen och rättspraxis.
- *Den kommun som den enskilde har sin starkaste anknytning till.* Det gäller i de fall då den enskilde har en starkare anknytning till en annan kommun än den där han eller hon är stadigvarande bosatt.
- Även för personer som *saknar stadigvarande boende*, dvs. framför allt hemlösa, ska den kommun som den enskilde har sin starkaste anknytning till anses vara bosättningskommun. Omständigheter som är av betydelse vid bedömningen är t.ex. var den enskilde har sitt sociala nätverk och vilken uppfattning han eller hon själv har i frågan.

11.1.2 Vistelsekommunens ansvar

Vistelsekommunen har det *yttersta* ansvaret för att den enskilde får det stöd och den hjälp han eller hon behöver. Om det står klart att en annan kommun är bosättningskommun så begränsas vistelsekommunens ansvar till *akuta situationer*, t.ex. sådana som uppstår oväntat och oförutsett eller då en enskild inte kan invänta insatser från en annan kommun eller annan huvudman (2 a kap 1-2 §§ SoL).

Om det är *oklart* vilken kommun som har ansvaret är vistelsekommunen ansvarig för allt det stöd som den enskilde kan behöva tills att frågan är klarlagd. En kommun som tar emot en ansökan om biståndsinsatser kan aldrig avvisa eller avsluta ett ärende utan att vara överens med en annan kommun om vem som bär det huvudsakliga ansvaret.

När en person inte är folkbokförd i Sverige har vistelsekommunen biståndsansvaret. För utländska medborgare som inte är bosatta i

Sverige men som vistas i en kommun ansvarar kommunen endast för akuta insatser.

11.1.3 Särskilda regler vid tillfälliga vistelser i annan kommun upp till sex månader

Om den enskilde på eget initiativ tillfälligt vistas en kortare tid, upp till sex månader, i en annan kommun än bosättningskommunen och till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver stöd och hjälp kan bosättningskommunen begära viss hjälp av vistelsekommunen enligt 2 a kap 6 § SoL.

Vistelsekommunen är skyldig att på bosättningskommunens begäran bistå med den utredning som bosättningskommunen behöver för att kunna pröva den enskildes behov av stöd och hjälp (2 a kap 6 § SoL). Bosättningskommunen kan t.ex. behöva hjälp med att informera sig om vilka förhållanden som gäller på plats och förvissa sig om att insatserna är genomförbara. För resterande del av utredningen svarar bosättningskommunen. Eftersom vistelsekommunen är skyldig att lämna information kan uppgifter lämnas utan hinder av sekretess.

Vistelsekommunen är också skyldig att på bosättningskommunens begäran verkställa bosättningskommunens beslut.

Vistelsekommunen ansvarar då för dokumentationen under genomförandet och för rapportering enligt lex Sarah.

Vistelsekommunen väljer om insatsen ska verkställas i egen regi eller om kommunen genom avtal ska låta någon annan utföra den.

Bosättningskommunen kan även välja att utreda ärendet på egen hand och att själv utföra insatsen, antingen med egen personal eller genom avtal med utförare i enskild regi.

11.1.4 Avgifter och ersättningar när vistelsekommunen verkställer beslut på bosättningskommunens begäran

Den enskilde betalar avgift till bosättningskommunen på samma sätt som när han eller hon vistas i och får sitt bistånd i bosättningskommunen.

Bosättningskommunen ska ersätta vistelsekommunen för kostnader för den verkställighet som vistelsekommunen bistått med (2 a kap 7 § SoL). Ersättningen ska följa den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser.

Bosättningskommunen ska *inte* lämna ersättning för den eventuella hjälp med utredningen som vistelsekommunen bistått med.

Vistelsekommunen ansvarar för skyldigheten att betala särskild avgift så snart bosättningskommunen har begärt att vistelsekommunen ska verkställa beslut. Både bosättningskommunen och vistelsekommunen är skyldiga att rapportera beslut som inte verkställts till Inspektionen för vård och omsorg. Båda kommunerna är också skyldiga att lämna statistikrapporter till kommunfullmäktige. Det är dock endast bosättningskommunen som har en skyldighet att rapportera till kommunens revisorer.

11.1.5 Vistelser längre tid än sex månader i annan kommun

Om den enskilde på eget initiativ vistas en längre tid i en annan kommun, dvs. längre tid än sex månader, så begränsas vistelsekommunens ansvar till det stöd och den hjälp som en enskild kan behöva i akuta situationer. I dessa fall kan bosättningskommunen inte begära att vistelsekommunen ska bistå med verkställighet och utredning.

Bosättningskommunen kan i dessa fall sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten, t.ex. en annan kommun (vistelsekommunen) och lämna ersättning enligt avtal.

11.1.6 Ansvar för den kommun som beslutat om boende i en annan kommun

Den kommun som beslutat om ett boende i en annan kommun ska behålla ansvaret för alla stöd- och hjälpinsatser enligt SoL som den enskilde kan behöva när en han eller hon till följd av ett beslut vistas i den andra kommunen (2 a kap 4 § SoL). Det gäller även då den enskilde kan anses bli stadigvarande bosatt och blir folkbokförd i en annan kommun. Vistelsekommunen har dock ett ansvar för stöd och hjälp i akuta situationer. Beslut om boenden som avses är

- familjehem enligt 6 kap. SoL eller 9 § 8 LSS,
- hem för vård eller boende enligt 6 kap. SoL,
- boende för service och omvårdnad för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,
- bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

- bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 LSS, eller
- annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.

11.1.7 Överflyttning av ärenden enligt socialtjänstlagen

En kommun som anser att ett ärende ska flyttas över ska skriftligt begära överflyttning hos den andra kommunen (2 a kap 10-12 §§ SoL). Den andra kommunen ska skriftligt och utan dröjsmål (normalt inom en månad) meddela sin inställning, vilket är särskilt viktigt när ärendet rör barn eller unga.

Ett ärende ska flyttas över om den enskilde har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och övriga omständigheter framstår som lämpligt. För att överflyttning ska kunna ske krävs att den enskilde samtycker.

Om kommunen inte svarat inom en månad eller om kommunerna inte kommer överens får den kommun som begärt överflyttning av ärendet ansöka om detta hos Inspektionen för vård och omsorg (2 a 11 § SoL). Inspektionen för vård och omsorg ska fatta beslut så snart som möjligt, senast inom tre månader. Om det finns särskilda skäl får beslutet fattas senare, t.ex. om det kommer fram nya omständigheter eller att det är svårt att få fram nödvändiga uppgifter.

11.1.8 Ansökan om insatser i en annan kommun

En person som vill flytta till en annan kommun får enligt 2 a kap 8 § SoL ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser som är varaktigt och därför inte kan bosätta sig i den andra kommunen utan att få de insatser som han eller hon behöver. Den enskildes ansökan ska behandlas på samma sätt som om han eller hon var bosatt i inflyttningskommunen. Bosättningskommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som den andra kommunen behöver för att kunna pröva ansökan (2 a kap 9 § SoL).

11.1.9 Övergångsbestämmelser

De ärenden som inkommit till en kommun före den 1 maj 2011 när bestämmelserna om bosättningskommunens och

vistelsekommunens ansvar började gälla ska handläggas enligt de äldre bestämmelserna.

11.2 Regler om ansvar kommuner emellan enligt LSS

11.2.1 Bosättningskommunens ansvar

Huvudregeln är att stöd- och serviceinsatser enligt LSS ska tillgodoses i och av den kommun där den enskilde är bosatt (16 § LSS). Vid bedömningen av var en person ska anses vara bosatt kan ledning hämtas från folkbokföringens bestämmelser om rätt folkbokföringsort (prop. 2010/11:49, s. 61). Det är Skatteverket som handlägger folkbokföringsärenden och dit kan man vända sig om man behöver information om folkbokföringsfrågor, se www.skatteverket.se.

Bosättningskommunen ansvarar för den enskildes behov av stöd oavsett om han eller hon vistas i kommunen eller inte, dvs. även för stöd och service enligt LSS som den enskilde kan behöva under en tillfällig vistelse i en annan kommun.

Bosättningskommunens ansvar gäller oavsett hur lång vistelsen är, t.ex. i samband med en längre tids studier eller arbete på annan ort, en vistelse i sommarhuset, en kurs eller ett teaterbesök med ledsagning. Ansvaret gäller så länge den enskilde inte väljer att bosätta sig i en annan kommun.

11.2.2 Vistelsekommunens ansvar

Ett undantag från bosättningskommunens ansvar är om den enskilde vistas i en annan kommun och behöver ett omedelbart stöd. Vistelsekommunen ansvarar då för det stöd enligt LSS som behövs i den *akuta situationen* (16 § 4 LSS), även för stöd och hjälp enligt SoL som kan behövas.

11.2.3 Att verkställa beslut om boende enligt 9 § 8 eller 9 § 9 LSS i en annan kommun

Om det finns *särskilda skäl*, får en kommun enligt 16 c § LSS verkställa ett beslut om familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt 9 § 8 LSS eller bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS. Den kommun som beslutat om boendet behåller ansvaret för de insatser som den enskilde fortsättningsvis kan behöva, alltså även sådana som kan tillkomma, både enligt LSS och SoL. Var den enskilde är folkbokförd saknar i dessa fall betydelse. På så vis upprätthålls ett

sammanhållet ansvar. Det sammanhållna ansvaret omfattar även att planera framtida insatser som den enskilde kommer att behöva.

Det landsting där den enskilde faktiskt bor har ett samlat vårdansvar för den enskilde. För insatsen rådgivning och annat personligt stöd enligt 9 § 1 LSS gäller därför fortfarande huvudregeln om bosättningskommunens ansvar, vilket innebär att det är landstinget där den enskilde är bosatt efter beslut om boende enligt LSS som ansvarar för rådgivning och annat personligt stöd. Den kommun som fattat beslut om boende i en annan kommun måste därför bevaka att den enskilde också får tillgång till hjälpmedel, habilitering/rehabilitering, annan hälso- och sjukvård och tandvård.

Om den enskilde är ett barn eller en ungdom ska handläggaren på ett tidigt stadium och efter att nödvändigt samtycke inhämtats samordna boendeinsatsen för att den enskilde ska ha en fungerande skolgång när beslutet om boende i den andra kommunen verkställs.

Om den enskilde vill ansöka om nya insatser och vänder sig till den nya bosättningskommunen ska denna hänvisa den enskilde till den kommun som fattat beslutet om boendet.

Särskilda skäl

Ett beslut om boende i en annan kommun får bara fattas om det finns särskilda skäl enligt 16 c § LSS. Särskilda skäl kan exempelvis föreligga om den enskilde har en ovanlig diagnos eller en komplicerad funktionsnedsättning och behöver en anpassad boendelösning och särskild kompetens som inte går att tillhandahålla i hemkommunen.

Målet bör vara att den enskilde efter en kortare eller längre tid ska flytta hem igen och där få ett boende med god kvalitet. Det är därför viktigt att handläggaren gör tydligt för den enskilde att boendet i den andra kommunen är tillfälligt. Skälen för att tillhandahålla insatsen i en annan kommun ska framgå av beslutet. Ett beslut om boende som verkställs i en annan kommun kan ha stor inverkan på den enskildes livssituation och beslutet bör därför även omfatta adressen för verkställigheten. Den del av beslutet som avser verkställighet ska vara tidsbegränsat. Det ska även innehålla ett förbehåll om att verkställigheten kan komma att ändras om och när stadsdelsnämnden kan erbjuda ett boende som kan tillgodose goda levnadsvillkor i den egna kommunen.

Om den enskilde i samband med ett sådant erbjudande uttrycker en tydlig vilja att bo kvar i den andra kommunen kan den enskilde ansöka om förhandsbesked om rätten till de insatser som han eller hon kan behöva. Ansvaret för den enskildes insatser i den andra kommunen upphör att gälla först när det står klart att den nya bostättskommunen övertagit ansvaret för ärendet.

11.2.4 Avtal med bibehållet ansvar och underrättelseskyldighet

En kommun får enligt 17 § LSS med bibehållet ansvar sluta avtal med någon annan om att tillhandahålla insatser enligt lagen. Om ett avtal som kommunen träffar med en utförare innebär att en boendeinsats enligt 9 § 8 eller 9 § 9 ska tillhandahållas i en annan kommun är kommunen skyldig att underrätta den andra kommunen om detta avtal (17 § första stycket LSS).

Underrättelseskyldigheten syftar till att säkerställa att den andra kommunen, där den enskilde vistas eller är bosatt, känner till detta förhållande (prop. 2009/10:176, s. 60-61). Regeln är sekretessbrytande men den enskilde bör ändå informeras om att den andra kommunen underrättas.

Ett landsting och en kommun som ingår i landstinget får enligt 17 § andra stycket LSS träffa avtal om att ansvar för en eller flera uppgifter enligt denna lag överläts från landstinget till kommunen eller från kommunen till landstinget. Ett sådant exempel är att det i Stockholms län är landstinget som utför det kommunala hälso- och sjukvårdsansvaret för bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt LSS enligt en principöverenskommelse (11 §) mellan Kommunförbundet Stockholms län och länets kommuner från 1994.

11.2.5 Sammanhållet ansvar för alla insatser enligt LSS och enligt SoL

Den kommun som har fattat beslut om boende för en enskild i en annan kommun har ansvar för alla insatser enligt LSS och SoL som den enskilde har behov av. Det gäller oavsett om boendet är en insats enligt LSS eller SoL.

De boendeformer enligt SoL som avses framgår av 16 d § LSS och är

- familjehem eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen,

- boende för service och omvårdnad för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller
- bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.

11.2.6 Förhandsbesked enligt 16 § LSS

Om en person som tillhör LSS personkrets vill bosätta sig i en annan kommun, ska kommunen enligt 16 § LSS efter den enskildes ansökan lämna förhandsbesked om rätten till insatser enligt 9 § LSS. Detta oavsett var den enskilde har sin bosättning (folkbokföring). Syftet med bestämmelsen är att underlätta för personer med funktionsnedsättning och för familjer med barn och ungdomar med funktionsnedsättning att kunna flytta mellan kommuner, och att kunna planera att flytta. En ansökan om förhandsbesked från en enskild ska behandlas på samma villkor som om han eller hon redan var bosatt i kommunen. Skälen till varför den enskilde vill flytta saknar betydelse. Avsikten att flytta till kommunen måste dock vara klar och bestämd och den enskilde kan inte begära förhandsbesked av flera kommuner samtidigt.

I staden tillämpas att den enskilde inte kan vända sig till flera stadsdelsnämnder samtidigt. När en ansökan om förhandsbesked kommer in till en stadsdelsnämnd ska handläggaren därför fråga den enskilde om förhandsbesked har begärts av fler stadsdelsnämnder och om så är fallet uppmana den enskilde att återkalla alla ansökningar utom en.

Vid utredningen av ansökan om förhandsbesked ska det framgå vilken insats ansökan avser, om den enskilde tillhör personkretsen och om han eller hon har behov av insatsen för att uppnå goda levnadsvillkor. Stadsdelsnämnden är skyldig att utan dröjsmål förbereda och planera de insatser som ett förhandsbesked ger den enskilde rätt till om han eller hon bosätter sig i kommunen. Ett förhandsbesked gäller i sex månader räknat från den dag då de insatser som förhandsbeskedet omfattar blir tillgängliga för den enskilde.

Ansvar för hemkommunen upphör inte förrän den nya kommunen påbörjar verkställigheten av beviljade insatser efter ett förhandsbesked. Den enskilde ges därmed en möjlighet att avstå från att välja den nya kommunen om den erbjudna verkställigheten inte överensstämmer med den enskildes

önskemål. Se RÅ 2007 ref. 62 II och RÅ 2010 ref. 91 om kommunens möjlighet att utforma insatser på lämpligt sätt.

I RÅ 2004 ref 110 ges viss vägledning om rätten att flytta till annan kommun.

Förhandsbesked om LSS-insatser som omfattas av stadens valfrihetssystem handläggs på samma sätt som om den enskilde redan var bosatt i staden. Ansvaret för insatser enligt LSS övergår då till den stadsdelsnämnd där den enskilde bosätter sig och blir folkbokförd enligt stadens riktlinjer för ansvarsfördelning mellan stadsdelsnämnderna.

Beslut om förhandsbesked om rätten till insatser enligt 9 § LSS fattas enligt 16 § LSS.

Förhandsbesked efter ansökan av person som redan är bosatt i kommunen

Förhandsbesked kan även meddelas efter ansökan av en person som redan är bosatt i kommunen efter ett beslut av en annan kommun. Det gäller om en ansökan om förhandsbesked avser en boendeinsats enligt LSS, eller andra LSS-insatser om den enskilde inte längre har behov av boende enligt LSS utan själv ordnar eget boende.

11.2.7 Särskilda regler vid tillfälliga vistelser i annan kommun i upp till sex månader

Om en person som är bosatt i staden har behov av stöd och service enligt LSS för att på eget initiativ kunna genomföra en kortare tids vistelse i en annan kommun så kan ansvarig stadsdelsnämnd begära viss hjälp av den andra kommunen (16 a § LSS). En annan bosättningskommun kan på motsvarande sätt begära motsvarande hjälp med insatser enligt LSS av staden. Den stadsdelsnämnd som den enskilde ska vistas i ansvarar för att bistå med den hjälp som bosättningskommunen begär.

Vistelsekommunen är skyldig att på bosättningskommunens begäran bistå med den utredning som bosättningskommunen behöver för att kunna pröva den enskildes behov av stöd och hjälp (16 a § LSS). Bosättningskommunen kan t.ex. behöva hjälp med att informera sig om vilka förhållanden som gäller på plats och förvissa sig om att insatserna är genomförbara. För resterande del av utredningen svarar bosättningskommunen. Eftersom vistelsekommunen är skyldig att lämna information kan uppgifter

lämnas utan hinder av sekretess. Bosättningskommunens möjlighet att lämna information till vistelsekommunen framgår av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Det är viktigt att bosättningskommunen samråder med vistelsekommunen så att frågor som kan påverka verkställigheten utreds och i god tid informerar vistelsekommunen om vistelsen. *Vistelsekommunen är också skyldig att på bosättningskommunens begäran verkställa bosättningskommunens beslut.*

När vistelsekommunen verkställer beslut följer verkställigheten direkt av lag och utgör inte ett utförande genom avtal enligt 17 § LSS. Vistelsekommunen ansvarar dock för att den dokumentation som ska ske i samband med genomförandet utförs och för att regler om rapportering av missförhållanden enligt lex Sarah följs på samma sätt som när en kommun sluter avtal om att tillhandahålla tjänster åt en annan kommun. Vid en rapport av missförhållanden blir i dessa fall två nämnder berörda.

Vistelsekommunen väljer om insatsen ska verkställas i egen regi eller om kommunen genom avtal ska låta någon annan utföra den. Vistelsekommunen verkställer ett beslut på begäran av bosättningskommunen – inte på begäran av den enskilde.

Vistelsekommunens skyldighet att på begäran verkställa beslut gäller oavsett om den enskilde har haft behov av insatser i bosättningskommunen eller inte.

11.2.8 Ersättning till vistelsekommunen för verkställighet

Bosättningskommunen ska enligt 16 b § LSS ersätta vistelsekommunen för kostnader med anledning av verkställighet som vistelsekommunen på bosättningskommunens begäran bistått med. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser.

Bosättningskommunen ska *inte* lämna ersättning för den eventuella hjälp med utredningen som vistelsekommunen bistått med.

11.2.9 Särskild avgift

När bosättningskommunen begärt att vistelsekommunen ska verkställa ett beslut ska vistelsekommunen ansvara för särskild avgift enligt 28 a § LSS om sådan blir aktuell. Vistelsekommunen är även skyldig att till Inspektionen för vård och omsorg rapportera beslut som inte har verkställts inom tre månader och att

lämna statistikrapporter till kommunfullmäktige i
vistelsekommunen. Bosättningskommunens
rapporteringsskyldighet kvarstår samtidigt och inbegriper till
skillnad från vistelsekommunen även skyldigheten att rapportera
till kommunens revisorer.

11.2.10 Ansvarig kommun vid ärenden om assistansersättning och beslut om boende i en annan kommun

Av 51 kap 21 och 22 §§ SFB framgår att det är
bosättningskommunen enligt 16 § LSS som ska höras när någon
ansöker om assistansersättning. Bosättningskommunen ska även
ersätta kostnaderna för de 20 första assistanstimmarna. I det fall
en annan kommun har fattat beslut om boende med stöd av 16 c §
eller 16 d § LSS är det kommunen som fattat beslutet om boendet
som ska höras.

12. Övriga frågor

12.1 Rådgivning och annat personligt stöd enligt 9 § 1 LSS

Insatsen rådgivning och annat personligt stöd enligt 9 § 1 LSS är
ett *komplement till habilitering* som ges med stöd av hälso- och
sjukvårdslagen (HSL). Insatsen råd och stöd syftar främst till att
underlätta vardagen för personer med funktionsnedsättning medan
habilitering syftar till att främja utvecklingen av bästa möjliga
funktionsförmåga. Av LSS förarbeten (prop. 1992/93:159 s 59)
framgår att:

Personer som omfattas av den nya lagen ska tillförsäkras
expertstöd. Sådant stöd ska kunna ges av företrädare för
yrkeskategorier som t.ex. kurator, psykolog, sjukgymnast,
förskolekonsulent, talpedagog, logoped, arbetsterapeut och
dietist. Insatserna ska vara ett komplement till t.ex.
habilitering, rehabilitering och socialtjänst.

Det kan röra sig om insatser av rådgivande och allmänt stödjande
karaktär. I förarbetena konstateras också att ett tidigt, kvalificerat
psykologiskt och praktiskt stöd till den enskilde, dennes familj
eller familjehem kan vara avgörande för hur en situation kan redas
upp.

Det är landstinget som ansvarar för insatsen råd och stöd enligt 9 § 1 LSS. Ofta ges insatsen på eller i anknytning till landstingets habiliteringsverksamhet (Habilitering & Hälsa).

Handläggaren ska ge den enskilde stöd att ansöka om insatsen råd och stöd. Det ska framgå av ansökan att det är insatsen råd och stöd, såsom insatsen är beskriven i förarbetena till LSS, som efterfrågas. Det är viktigt att beskriva *behovet* av stöd samt hur den enskilde i sin *vardagssituation* kan bli hjälpt *genom råd och stöd*.

12.2 Förmåner och ersättningar från andra huvudmän

Andra huvudmän och myndigheter kan bevilja ekonomiska bidrag och förmåner som kan vara aktuella för personer med funktionsnedsättning. De flesta förmåner handläggs av Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Handläggaren ska ge den enskilde vägledning om vart han eller hon kan vända sig för mer information och ansökan. Nedan redogörs för handikappersättning och vårdbidrag.

12.2.1 Handikappersättning

Handikappersättning är en statlig stödform som administreras av Försäkringskassan i syfte att täcka de extra kostnader en enskild kan ha på grund av funktionsnedsättning och att ge ersättning för hjälpbehov i dennes dagliga livsföring. I daglig livsföring inkluderas även arbete och studier.

Enligt 50 kap. 5 § andra stycket SFB ska Försäkringskassan i sin bedömning av hjälpbehov i den dagliga livsföringen bortse från hjälpbehov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. Det betyder att hjälpbehov som tillgodoses genom t.ex. hemtjänst, personlig assistans eller assistansersättning inte ger rätt till handikappersättning. Avgifter för hemtjänst och annat avgiftsbelagt stöd kan däremot ge rätt till handikappersättning som avser merkostnader, även om avgifterna begränsas genom maxbelopp och högkostnadsskydd.

Den enskilde är skyldig att meddela ändrade förhållanden som kan påverka ersättningen, till exempel om den enskilde beviljas hemtjänst, till Försäkringskassan inom 14 dagar efter det att den enskilde fått kännedom om förändringen (110 kap. 47 § SFB).

För mer information om handikappersättning, se
www.forsakringskassan.se.

12.2.2 Vårdbidrag

Vårdbidrag är en statlig ersättning från Försäkringskassan för det utökade vård- och tillsynsarbete som föräldrar till barn med funktionsnedsättning utför. Bidrag kan lämnas som kompensation för en del av det inkomstbortfall som kan uppstå och för vissa merkostnader på grund av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning. Vårdbidraget ska göra det möjligt för barn med funktionsnedsättning att dela de vardagsmönster och livsvillkor som är naturliga för barn utan funktionsnedsättning.

Enligt 22 kap. 5 § SFB ska Försäkringskassan beakta annat samhällsstöd som ges och som täcker samma eller delvis samma behov som vårdbidraget. Vårdnadshavaren ska meddela ändrade förhållanden som kan påverka vårdbidraget till Försäkringskassan inom 14 dagar efter det att han eller hon har fått kännedom om förändringen (110 kap. 47 § SFB).

För mer information om vårdbidrag, se
www.forsakringskassan.se.

12.3 Företrädare och ombud med fullmakt

12.3.1 God man

Den enskilde kan hamna i en situation t ex på grund av sjukdom eller psykisk störning där han eller hon behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. I 11 kap. 4 § föräldrabalken, FB, stadgas: "Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, ska rätten, om det behövs, besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke av den för vilken godmanskap ska anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas."

12.3.2 Förvaltare

För det fall godmanskap inte är tillräckligt, får domstolen (tingsrätten) med stöd av 11 kap 7 § föräldrabalken, FB, i stället förordna om förvaltare för den som inte kan vårda sig själv eller

sin egendom. Förvaltarskapet är mer ingripande än godmanskapet och ska inte förordnas om det är tillräckligt med godmanskap eller om den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp. Förvaltarskapet ska anpassas till den enskildes behov och får begränsas till att avse viss egendom eller viss angelägenhet. Begränsning kan även göras med hänsyn till egendomens värde. Förvaltaren fungerar som ställföreträdare för sin huvudman. Denne har ensam rådighet över huvudmannens egendom och kan företräda huvudmannen i alla angelägenheter som ingår i uppdraget.

Den enskilde förlorar genom förvaltarskapet stora delar av sina egna handlingsmöjligheter. Även om grundkriterierna för förvaltarskap är uppfyllda, kan det vara så att personen ändå kan klara sig med endast en god man, banktjänster, advokattjänster eller professionella insatser från handläggare inom socialtjänsten eller psykiatrin. Eftersom förvaltarskapet är ett stort ingrepp i den personliga integriteten ska det användas mycket restriktivt.

12.3.3 Ombud med fullmakt

En sökande eller klagande, d.v.s. den som för talan i ett ärende hos en myndighet, kan anlita ombud eller biträde. Ombudet företräder helt eller delvis sin uppdragsgivare, t.ex. vid kommunikering och närvaro vid sammanträden. Omfattningen av uppdraget framgår av *fullmakten* (se nedan). Åtgärder som ombudet vidtar enligt fullmakt är bindande för uppdragsgivaren.

Vid överklagande i domstol krävs alltid skriftlig fullmakt. En fullmakt ger ett ombud rätt att helt eller delvis föra den enskildes talan. Det är nödvändigt att ta reda på vem eller vilka som är ombud samt vad fullmakten omfattar, dvs. vad ombudet har rätt att göra. En fullmakt kan vara muntlig eller skriftlig. Om muntlig fullmakt lämnas ska detta dokumenteras. En muntlig fullmakt som lämnats vid tidigare tillfälle ska kontrolleras om den fortfarande gäller. Man kan kräva att skriftlig fullmakt lämnas för att kunna kontrollera att fullmakt faktiskt finns. En skriftlig fullmakt ska vara undertecknad av den enskilde och innehålla ombudets namn. Den behöver inte vara bevitnad. Fullmakten ska alltid uppvisas i original. Även en skriftlig fullmakt som utfärdats vid tidigare tillfälle kan kontrolleras om den fortfarande är giltig. En fullmakt kan alltid återkallas av den enskilde, något som den enskilde ska informeras om.

När en giltig fullmakt finns ska skriftväxling ske med ombudet.
Det innebär inte att den enskilde inte behöver ha kontakt med
handläggaren, det är tillåtet att kräva att den enskilde personligen
deltar i utredningen när det behövs.

För mer information, se Juridiska avdelningens PM Frågor om
fullmakter på socialförvaltningens intranät
<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

12.4 Skyddade personuppgifter

Varje stadsdelsnämnd ansvarar för att det finns fungerande rutiner
och arbetssätt för att hantera skyddade personuppgifter inom
socialtjänsten. Om en person med funktionsnedsättning lever med
skyddade personuppgifter och är i behov av insatser enligt SoL
eller LSS är det nödvändigt att anpassa utredning, beslut och
verkställighet med hänsyn till hans eller hennes situation.

Det finns tre grader av skyddade personuppgifter;
sekretessmarkering, kvarskrivning och fingerade personuppgifter.
Handläggaren ansvarar för att inga skyddade personuppgifter
lämnas ut av misstag.

För mer information, se Socialstyrelsens Meddelandeblad Maj
2005 och stadens Anvisningar för hantering av skyddade
personuppgifter på socialförvaltningens intranät
<http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=25169>
9.

12.5 Gallringsbestämmelser i LSS och SoL

Huvudregeln är att anteckningar och andra uppgifter i en
personakt ska gallras fem år efter det att de sista anteckningarna
gjordes (21 d § LSS, 12 kap. 1 § SoL). Gallringen ska vara
slutförd senast kalenderåret efter det att gallringsskyldigheten
inträdde. Uppgifterna får dock inte gallras så länge uppgifter om
samma person återfinns i en sammanställning av personuppgifter,
dvs. ett register, hos nämnden (lagen 2001:454) om behandling av
personuppgifter inom socialtjänsten).

12.5.1 Undantagna från gallring i LSS och SoL

Undantagna från gallring enligt 21 d § LSS är handlingar som har
upprättats eller kommit in i samband med att ett barn får insatsen

familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar enligt 9 § 8 LSS och därmed behöver bo utanför föräldrahemmet.

Undantagna från gallring enligt 12 kap. 2 § SoL är handlingar som upprättats eller kommit in i samband med utredning av faderskap eller adoption eller som rör barn som placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, i ett familjehem eller i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Vidare får inte heller avtal om vårdnad, boende och umgänge som godkänts av socialnämnden gallras förrän barnet har fyllt 18 år.

Ytterligare undantag från gallringsplikten gäller handlingar som ska bevaras med hänsyn till forskningens behov.

12.6 Avgifter för insatser till den enskilde

I 8 kap SoL finns bestämmelser som reglerar en kommuns rätt att ta ut avgifter för stöd och hjälp som beviljas i form av hemtjänst, särskilt boende och kommunal hälso- och sjukvård. Det är kommunfullmäktige som med utgångspunkt i lagstiftningen beslutar om vilka avgifter som staden kan ta ut. Avgifter för stöd och service till personer med funktionsnedsättning under 65 år regleras i stadens tillämpningsanvisningar som återfinns på <http://sot.intranat.stockholm.se/Pages/Documents.aspx?id=251699>.

Där återfinns också riktlinjer för föräldrars ersättning för placerade barn och för egenavgifter för vuxna i HVB, familjehem m.fl.

12.7 Tillstånds- och anmälningsplikt i LSS

12.7.1 Anmälningsplikt för verksamhet enligt 9 § 2 och 6-10 § LSS

Om kommunen ska bedriva verksamhet med personlig assistans enligt 9 § 2 LSS eller verksamhet enligt 9 § 6-10 LSS ska kommunen anmäla verksamheten till Inspektionen för vård och omsorg innan den påbörjas.

En person som beviljats ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS eller assistansersättning enligt 51 kap SFB, och

som har anställt någon för sådan assistans, ska göra en anmälan till Inspektionen för vård och omsorg innan assistenten påbörjar sitt arbete (23 § LSS). Att en anmälan har gjorts ska alltid kontrolleras av handläggaren när det är kommunen som beviljat ekonomiskt stöd enligt 9 § 2 LSS.

12.7.2 Tillståndsplikt för verksamhet enligt 9 § 2 och 6-10 § LSS

En enskild person får enligt 23 § LSS inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva verksamhet med personlig assistans enligt 9 § 2 LSS eller verksamhet enligt 9 § 6-10 LSS. Bestämmelsen gäller även om den enskilde beviljats assistansersättning enligt 51 kap SFB.

Tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg enligt ovan ges endast till den som med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt bedöms lämplig att bedriva sådan verksamhet.

För en juridisk person ska Inspektionens lämplighetsprövning även avse

1. den verkställande direktören och annan som genom en ledande ställning eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten
2. de styrelseledamöter och styrelsesuppleanter som till följd av eget eller närståendes ekonomiska intresse har en väsentlig gemenskap med den juridiska personen, som är grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, och
3. bolagsmännen i kommanditbolag eller andra handelsbolag

Att tillstånd finns ska alltid kontrolleras av handläggaren.

12.8 Inspektionen för vård och omsorgs tillsyn över verksamhet enligt LSS

Inspektionen för vård och omsorg har enligt 25 § LSS tillsyn över *all* verksamhet som bedrivs enligt LSS, både enskild och kommunal verksamhet, tillståndspliktig och anmälningspliktig verksamhet och sådan verksamhet som varken är tillstånds- eller anmälningspliktig. Tillsynen omfattar även personlig assistans enligt 51 § socialförsäkringsbalken och personliga assistenter som anställs direkt av den assistansberättigade.

12.9 Skyldighet att göra registerkontroll

Av lagen (2010:479) om registerkontroll framgår att den som bedriver verksamhet som omfattar stöd- och serviceinsatser enligt LSS till barn med funktionsnedsättning inte får inte anställa någon utan att först kontrollera registerutdrag enligt 1 § lagen (1998:620) om belastningsregister. Med barn avses personer under 18 år. Skyldigheten omfattar även verksamheter som ger insatser *både* till barn och vuxna. Kontrollen ska avse de brott som anges i förordningen (1999:1134) om belastningsregister.

Registerkontrollen ska göras på alla personer som erbjuds anställning för att fullgöra sådana uppgifter, även uppdragstagare och praktikanter. Bestämmelserna ska *inte* tillämpas på föräldrar som ska utföra insatser åt sitt eget barn, oavsett om föräldern är vårdnadshavare för barnet eller inte.

En assistansberättigad som är arbetsgivare åt sina egna personliga assistenter är inte skyldig att utföra registerkontroll, men har en *möjlighet* att göra det enligt 2 § lagen om registerkontroll. Det gäller barn över 16 år som själva kan anställa sina assistenter, och barn under 16 år som genom sin vårdnadshavare kan anställa assistenter.

Den som erbjuds anställning, uppdrag eller praktik ska på begäran lämna ett registerutdrag till arbets- eller uppdragsgivaren. Registerutdraget får inte vara äldre än ett år. Registerkontrollen behöver inte göras om den som kontrollen avser var anställd hos samma arbetsgivare för mindre än ett år sedan. Ett registerutdrag eller en kopia ska sparas i minst två år från det att anställningen, uppdraget eller praktiktjänstgöringen påbörjades.

Vid allvarlig underlåtenhet att iaktta skyldigheterna enligt lagen (2010:479) registerkontroll om kontroll i belastningsregistret av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionsnedsättning får Inspektionen för vård och omsorg återkalla tillståndet för verksamheten. Om verksamheten inte är tillståndspliktig får Inspektionen för vård och omsorg förbjuda fortsatt verksamhet.

12.10 Särskild avgift och rapporteringsskyldighet

Bestämmelser om rapporteringsskyldighet och särskild avgift finns för kommuner som ansvarar för beslut om bistånd enligt SoL och insatser enligt LSS. Syftet är att påverka kommunerna att verkställa beslut om bistånd och insatser utan oskäligen dröjsmål.

En kommun kan aldrig hänvisa till resursbrist som skäl för att inte verkställa ett beslut eller en gynnande dom eller för att avslå en ansökan om bistånd eller begäran om insatser. I stället ställs krav på att kommunen planerar för att kunna tillgodose befintliga och kommande behov och inte hamnar i en bristsituation, t.ex. på gruppboheter eller kontaktpersoner.

12.10.1 Särskild avgift

Av 16 kap 6 a - e §§ SoL och 28 a - e §§ LSS framgår att en kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller insats enligt 9 § LSS som någon är berättigad till enligt socialnämndens beslut ska åläggas att betala en särskild avgift. Samma gäller om kommunen inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller biståndet eller insatsen efter det att verkställigheten av ett sådant gynnande beslut avbrutits.

12.10.2 Den särskilda avgiftens storlek

Den särskilda avgiftens storlek kan variera mellan lägst tio tusen kronor och högst en miljon kronor (16 kap. 6 b § SoL och 28 b § LSS). När avgiften fastställs beaktas särskilt dröjsmålets längd och hur allvarligt det kan anses vara, t.ex. vilka konsekvenser det får för den enskilde som får vänta på insatsen, hur kommunens möjligheter att verkställa beslutet eller domen har sett ut, om det funnits särskilda svårigheter, om kommunen tjänat något på att inte verkställa beslutet eller domen, om kommunen haft några kostnader för andra insatser till den enskilde under dröjsmålstiden.

Om det finns synnerliga skäl kan avgiften efterges och kommunen undgå att betala avgift. I ringa fall ska ingen avgift tas ut.

Vad är skälig tid?

Beslut om bistånd eller insats av nämnden eller av domstol ska i princip verkställas omedelbart. I praktiken är det emellertid rimligt att vissa insatser inte kan verkställas omedelbart efter att ett gynnande beslut om insats har fattats. Det är därför inte möjligt att generellt säga vad som kan betraktas som skälig tid för verkställighet. Insatser såsom t.ex. avlösarservice eller ledsagarservice bör kunna verkställas i stort sett utan dröjsmål, medan den skäliga tiden för andra insatser som ställer krav på planering och framförhållning, såsom t.ex. bostad med särskild service enligt LSS, kan vara längre.

Handläggaren ska dokumentera alla omständigheter som medför dröjsmål i en enskilds personakt, t.ex. om den enskilde erbjudits en kontaktperson eller ett fullgott boende men tackat nej. Dokumentationen utgör underlag för kommunen att kunna påvisa om det funnits omständigheter kring fördröjningar som ligger utanför kommunens kontroll.

Prövning av särskild avgift

Frågor om särskild avgift prövas enligt 16 kap. 6 c § SoL respektive 28 c § LSS av förvaltningsrätten efter ansökan från Inspektionen för vård och omsorg. Det är alltså Inspektionen för vård och omsorg som avgör om en ansökan om särskild avgift ska göras till förvaltningsrätten. Inspektionen för vård och omsorg föreslår i sin ansökan till förvaltningsrätten vad den bedömer är ett lämpligt belopp i det enskilda ärendet.

Om en kommun som har ålagts att betala särskild avgift fortfarande inte tillhandahåller insatsen kan Inspektionen för vård och omsorg enligt 16 kap. 6 d § SoL och 28 d § LSS på nytt ansöka till förvaltningsrätten om att en ny särskild avgift ska dömas ut. Det gäller både beslut eller dom som inte har verkställts och beslut eller dom som efter att verkställigheten har avbrutits inte har verkställts på nytt.

För att särskild avgift enligt 16 kap. 6 e § SoL och 28 e § LSS ska kunna dömas ut ska kommunen delges Inspektionen för vård och omsorgs ansökan om särskild avgift till förvaltningsrätten inom två år från tidpunkten för det gynnande beslutet eller inom två år från det att verkställigheten av det gynnande beslutet avbrutits. Innan Inspektionen för vård och omsorg ansöker om särskild avgift ska kommunen delges de uppgifter som ligger till grund för ansökan och ges tillfälle att yttra sig. Det krävs prövningstillstånd för att kunna överklaga till kammarrätten.

12.10.3 Rapporteringsskyldighet av ej verkställda beslut

I 16 kap. 6 f-h §§ SoL och 28 f-h §§ LSS finns bestämmelser om nämndens skyldighet att till Inspektionen för vård och omsorg och till kommunens revisorer rapportera alla gynnande nämndbeslut enligt 4 kap. 1 § SoL och 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet.

Rapporteringsskyldigheten omfattar även gynnande beslut som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag verkställigheten avbrutits.

I Stockholm stad ansvarar varje stadsdelsnämnd för rapportering till Inspektionen för vård och omsorg och till stadens revisorer. Rapporteringen ska göras varje kvartal enligt Inspektionen för vård och omsorgs anvisningar.

Dessutom ska nämnden lämna en statistikrapport till kommunfullmäktige över hur många gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL och 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från beslutsdatumet eller som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag verkställigheten avbröts.

Syftet med rapporteringen är bland annat att förbättra kommunernas uppföljning av gynnande beslut och deras verksamhetsplanering.

12.10.4 Statistikrapport till kommunfullmäktige

Rapporteringen till kommunfullmäktige i Stockholms stad sker sedan genom att Socialförvaltningen varje kvartal sammanställer en statistikrapport som redovisas i ett ärende till socialnämnden. Ärendet behandlas därefter i kommunfullmäktige. Stadsdelsnämnderna ska därför samtidigt med rapporteringen till Inspektionen för vård och omsorg och stadens revisorer skicka avidentifierade kopior på rapporterna till Socialförvaltningen.

12.11 Inlämning av personuppgifter om LSS för officiell statistik

Enligt 15 a § LSS ska kommunen årligen lämna ut vissa personuppgifter om enskilda som beviljats insatser enligt 9 § LSS till Socialstyrelsen för framställning av officiell statistik. Den officiella statistiken ska finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. I förordning (2004:16) om utlämnande av uppgifter som avser stöd och service till vissa funktionshindrade och i Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2007:7) regleras vilka uppgifter kommunen ska lämna. Den officiella statistiken ska finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning.

Statistikinsamlingen har mycket stor ekonomisk betydelse för staden.

Den utgör underlag för dels hur mycket staden får i bidrag för sin LSS-verksamhet totalt, dels vilken avgift staden ska betala till det nationella systemet för utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner. Mätdatumet är den 1 oktober och de uppgifter som samlas in ett år utgör underlag för bidrags- och avgiftsåret två år senare.

I staden görs statistikinsamlingen centralt av stadsledningskontoret. Stadsdelsnämnderna ansvarar för att de uppgifter som registrerats i Paraplysystemet är fullständiga och korrekta. Anvisningar över hur det praktiska insamlingsarbetet ska gå till lämnas årligen av socialförvaltningen.

Handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn,
ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning
188 (188)